

PODRĘCZNIK

Klasa 2

CZĘŚĆ

1

ALE TO CIEKAWY

Autorki

Jolanta Okuniewska

Sabina Pilat

Beata Skrzypiec

Redaktor projektu

Marzena Czarnowska-Mazurek

Redakcja merytoryczna

Ewa Dulemba

Redakcja językowa i korekta

Beata Pędziwilk

Redakcja techniczna

Marek Zapala

Skład i łamanie

Tomasz Ptak

Redakcja artystyczna

Agnieszka Staniec

Projekt okładki

Agnieszka Staniec

Ilustracja na okładce

Natalia Sienkiewicz

Fotoedycja

Milena Kot

Tomasz Suszczyński

Ilustracje

Ilona Brydak, s. 20–21, 28–29, 68

Katarzyna Dąbrowska, s. 30, 31, 50–51

Patrycja Fabicka, s. 6, 7, 75–76

Aneta Fontner, s. 10–11, 25

Marcin Franczak, s. 60–61

Alicja Gapińska, s. 65, 66–67

Katarzyna Jurgielewicz, s. 8–9, 32, 40–41, 59

Beata Nowak-Żurawska, s. 12–13, 57, 58

Magdalena Pilch, s. 15, 19, 23, 34, 35, 45, 70, 76

Agnieszka Potocka, s. 36–37

Paulina Radziejewska, s. 38, 54–55

Natalia Sienkiewicz, s. 4–5, 42–43, 52–53, 64

Maciej Szymanowicz, s. 27 (ilustracja pochodzi z książki Joanny Papuzińskiej *Asiunia*)

ISBN 978-83-8227-524-7

© Grupa MAC S.A. 2023

Grupa MAC S.A.

25-561 Kielce, ul. Witosa 76

tel. 41 366 55 55; faks 41 366 33 02

e-mail: kontakt@mac.pl; www.mac.pl

Wydawca oświadcza, że dołożył wszelkich starań, aby dotrzeć do wszystkich właścicieli i dysponentów praw autorskich. Osoby, których nie udało nam się ustalić, prosimy o kontakt z wydawnictwem.

Nabyta przez Ciebie publikacja jest dziełem twórcy i wydawcy. Przestrzegaj praw, jakie im przysługują. Udostępniając książkę lub jej fragmenty, rób to wyłącznie w zakresie dozwolonego użytku, który określają przepisy prawa. Zawartość książki możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Klasa 2

CZĘŚĆ

1

ALE TO CIEKAWE

Podręcznik do edukacji polonistycznej,
przyrodniczej, społecznej

Z tego podręcznika korzysta:

1. _____

w roku szkolnym _____

2. _____

w roku szkolnym _____

3. _____

w roku szkolnym _____

Szanuj ten podręcznik. Będą z niego korzystać jeszcze inni uczniowie.
Przełącz go w dobrym stanie.

ALE TO CIEKAWE

realistyczne
zdjęcia
pokazujące
świat przyrody

Pamiętaj!
– ważne
informacje do
zapamiętania
z zakresu
gramatyki

nazwa bloku
tematycznego

temat dnia

Kalendarzowa jesień rozpoczyna się 23 września. Nie spotkamy już wtedy bocianów i jaskółek. Z końcem lata odleciały w cieplejsze rejony świata.

Na drzewach pojawiają się żółte, czerwone, pomarańczowe i brązowe liście. W lasach kwitną fioletowe wrzosi, rosną grzyby, a na leszczynie dojrzewają orzechy. Trawy nie są już soczysto zielone – zaczynają schnąć i brązowieć. Na głogu, pośród żółknących liści, widać małe, czerwone owoce. To przysmak jemioluszek. Jarząb ugina się od czerwonych koralików. Zimową porą to będzie wspaniała stołówka dla ptaków.

W sadach trwają zbiory jesiennych owoców. Skrzynie pełne są jabłek, gruszek i sliwek.

Na polu w tym czasie wykopuje się ziemniaki, a w ogrodach – marchew, pietruszki, selery i buraki.

Jesienią szybciej zapada zmierzch. Dni stają się krótsze, a noce dłuższe niż latem. Jest chłodno. Często pada deszcz i bywa ponuro. Jesień bywa też ciepła i słoneczna. Mówimy wtedy, że przyszła polska złota jesień.

Pamiętaj!

Rzeczowniki to wyrazy oznaczające osoby, zwierzęta, rośliny i rzeczy. Pytamy o nie: Kto to? Co to?

Kto to? mama, pan, pilot
Co to? ławka, kot, mak
nazwy osób: ogrodnik, rolnik, Natalia, brat
nazwy zwierząt: jeź, wróbel, kret, jemioluszek
nazwy roślin: klon, jarząb, wrzós, jabłko
nazwy rzeczy: drabina, skrzynia, słoik

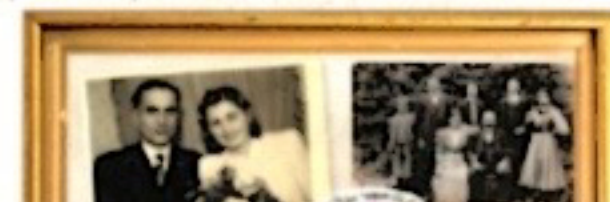
1. Przeczytaj tekst. Powiedz, jakie zmiany można zauważyć w przyrodzie jesienią.
2. Popatrz ze zdjęcia. Powiedz, jakie zmiany w przyrodzie widać w twoim otoczeniu.
3. Przeczytaj informacje o rzeczownikach. Podaj inne przykłady rzeczowników.

tematy związane z aktualnymi
świętami i uroczystościami

Początek listopada to czas wspomnień o naszych bliskich, którzy odeszli. Mam w pamięci ich śmiech, ciepłe dłonie i pogodzone spojrzenia. Pamiętam wspólne tańce, wycieczki albo granie w gry planszowe. Niektórych osób wcale nie pamiętam. Znamy je tylko ze zdjęć i z opowiadań rodziców.

Aby pamiętać o nich trwale, 1 listopada odwiedzamy cmentarze i zapalamy znicze – symbole naszej pamięci. Zachowujemy się cicho, skupiamy się na wspomnieniach. Po bliskich zostają różne przedmioty: zdjęcia, haftowane serwetki, szalik zrobiony na drutach, karmiki dla ptaków, listy... Te pamiątki często są przekazywane z pokolenia na pokolenie.

ikona lektura
– lektury
z listy MEIN

ikona zawody
– orientacja
zawodowa

ikona razem
– praca
w parach
i w grupach

ikona praca
w zeszycie –
przepisywanie,
pisanie

Joanna Papużńska to pisarka i poetka. Napisała wiele książek dla dzieci. Za swoją działalność została nagrodzona nie tylko wyróżnieniami literackimi, ale też Odznaką Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka. Jej książka „Asiunia” opowiada historię dziewczynki, która przeżyła niezwykle trudny czas wojny. Jest oparta na faktach i wydarzeniach z życia autorki, która urodziła się w 1939 roku, czyli wtedy, kiedy wybuchła II wojna światowa. Sama przeżyła ten trudny czas i w swojej książce pokazała, jak wyglądała wojna widziana oczami kilkulatniej dziewczynki.

Gdy skończyła się wojna, miałam już lat sześć i pół. Te półtora roku to była moja wojna. Wcześniej nic nie pamiętam, prawie nic, bo byłam jeszcze za mała. Pamiętam, że w dniu urodzin mój starszy brat, Marek, bardzo surowo odpytywał mnie, co bym zrobiła, jakbym się zgubiła w mieście:

- Co masz wtedy powiedzieć? Że jak się nazywałam?
- Nazywam się Joanna Papużńska. Mam pięć lat – mówiłam i, dla większej pewności, pokazywałam rękę z pięcioma palcami.
- A gdzie mieszkasz? Podaj adres!
- Mątwicka trzy, mieszkania jeden!
- No dobrze – mówił Marek. – Tylko żebyś nigdy nie zapomniła! Adres jest najważniejszy.

Joanna Papużńska, Asiunia (fragment)

1. Skłóć autorkę wojnę pomysł na napisanie książki „Asiunia”.
2. Porównajcie w klawie książki „Asiunia” i opowiedzcie o niej w paru zdaniach.

Chyba już rozumiem,
dlaczego balony latają!

Doświadczenie
wykonajcie pod opieką
osoby dorosłej.

1. Przygotujcie: balon, szklaną butelkę, dwa garnki – jeden z gorącą wodą, drugi z zimną wodą.
2. Nadmuchajcie balon, aby trochę rozciągnął gumę. Wypuście z niego powietrze.
3. Nałóżcie balon na butelkę.
4. Wstawcie butelkę z balonem do garnka z gorącą wodą. Obserwujcie, co się wydarzy.
5. Przelóżcie butelkę z balonem do garnka z zimną wodą. Obserwujcie, co się wydarzy.

lektury z listy MEIN

doświadczenia

Wiem, umiem, rozumiem – powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności

3. Odkryj i przeczytaj fragment, w którym jest mowa o tym, jak zrobiono konika.

- Zobacz, co przyniosłem z parku!
- Ojej! Kasztany, żołędzie, kolorowe liście! Cały koszyk jesiennych skarbów! Co z nimi zrobimy?
- Może jesiennego konika? Zobacz, jakie to łatwe. Będą nam potrzebne cztery zapalki na nogi i duży kasztan na brzuch.
- A głowa?
- Głowa? Już wiem. Głowa będzie z żołędzia.
- I ogon! Konieczne ogon z czerwonej włóczki!
- Akurat. Z kolorowej? Widziałas kiedyś konia z kolorowym ogonem?
- Nie. Ale konia z kasztanowym brzuchem też nie widziałam. A to będzie zaczarowany konik.
- Piękny! A teraz zrobię jesiennego skrzata z szyszki i kasztanów.
- A ja zrobię kasztanowego chłopca i kasztanową dziewczynkę.
- Postawimy te cudenka na półce i będziemy mieć w domu zaczarowany, jesienny świat.

Beata Szumowska, Barbara Tichy

4. Przeczytaj wyrazy zapisane na kolorowych polach. Zapisz je w zeszytach, w kolejności alfabetycznej.

półka konik
świat kasztan

5. Przeczytaj zdanie i zapisz je z pamięci w zeszycie.

Jeże i żaby spotkały się

Ułóż zdanie z wyrazami: jeże, żaby, spotkały się.

Jeżeli nie umiesz, użyj pomocy.

opowiadania wychowawcze – teksty poruszające tematy bliskie doświadczeniom i emocjom uczniów

Młodsza siostra

Od jakiegoś czasu Kasia, najlepsza przyjaciółka Natalki, była bardzo smutna. Natalka wszelkimi sposobami próbowała ją rozbawić. Pewnego dnia wymyśliła zabawę w kukielki i pomalowała każdy palec innym kolorem.

informacje o zwierzętach

Bardzo lubię jesień.

To czas, kiedy mogę z łatwością znaleźć wszystkie moje przysmaki. Lubię jeść nasiona, orzechy i grzyby. Wiosną zjadam też pączki – oczywiście te rosnące na drzewach, a nie te z cukierni!

Lubię owoce, jajka i pisklęta ptaków.

Jesień pełna nasion i owoców jest dla mnie bardzo ważna. Wtedy gromadzę zapasy na zimę, w czasie której trudno o moje przysmaki. Owoce i nasiona ukrywam w swojej dziupli lub w gnieździe, między mchem i trawą, którymi wyścielam swój domek. Przydadzą się na chłodne dni. Niestety, zdarza mi się o nich zapomnieć. Jem też nieco więcej, żeby zrobić zapasy tłuszczu pod futerkiem.

Zimą nie śpię, ale rzadko wychodzę ze swojej dziupli.

Lubię biegać po parkach i lasach w ciągu dnia.

Szkoda, że zimę dni są bardzo krótkie.

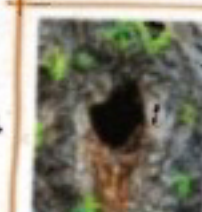
Wiewiórka jest gryzoniem. Ma ostre zęby. Siekacze to zęby wiewiórki, które stale rosną. Służą jej do gryzienia jedzenia, kopania dołków, a nawet do obrony. Musi je ścierać, gryząc twarde drewno, orzechy i gałązki. Wiewiórka ma uszy zakończone pędzelkami. Dostanie słyszy. Dorosłe zwierzątko waży do 300 gramów.

Młode wiewiórki rodzą się zwykle dwa razy w roku, a jednorazowo jest od 3 do 7 wiewiórcząt. Mogą żyć do 7 lat, ale na wolności najczęściej żyją do 4 lat. Ich wrogiem jest kuna.

Wiewiórka żyje w lasach i parkach na terenie całej Polski.

Jest ssakiem, który ma krótkie kończyny i długi ogon. Jej ciało ma długość do 20 centymetrów, a puszysty ogon nawet do 25 centymetrów.

Mieszka w dziuplach lub w opuszczonych ptasich gniazdach. Często buduje swoje własne gniazdo, które ukrywa wysoko w koronach drzew.

- Przeczytaj teksty. Wyjaśnij, co to oznacza, że wiewiórka jest gryzoniem.
- Jakie cełowości na temat tego zwierzęcia udało ci się zapamiętać?

Pocztówka od cioci Kingi – prezentacja ciekawych miejsc na świecie

Kochana Natalko!
Jestem w Atenach.
Dużo zwiedzam i opalam się.
Grecja jest piękna.
Pozdrawiam
ciocia Kinga
PS Uściskaj ode mnie rodziców i siostrę!

Natalka Mikus
ul. Kaktusowa 17 m. 6
87-100 Toruń

Ciekawe, jak to napisać – strony dotyczące ortografii

Przeczytaj wyrazy umieszczone obok zdjęć. Co zauważasz?

slój

słoje

stół

stoły

wóz

wozy

Ciekawe, jak to napisać

Ó piszemy wtedy, gdy wymieniamy się na o, a, e.

Ale to ciekawe! – dodatkowe informacje

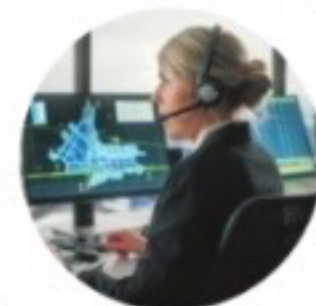
Ale to ciekawe!

PS to skrót od łacińskich słów *post scriptum*. Oznaczają one „po liście”. Umieszcza się go na końcu listu lub kartki, po podpisie, aby dodać jakąś wiadomość.

ekspert z Internetu – prezentacja Internetu jako jednego ze źródeł wiedzy

Kto czuwa nad ruchem samolotów w powietrzu i na płycie lotniska?

Kontroler ruchu lotniczego czuwa nad bezpieczeństwem samolotów znajdujących się w przestrzeni powietrznej i tych lądujących na lotnisku. Uważnie obserwuje ruch samolotów w powietrzu, wydaje pilotom zezwolenia na start lub na lądowanie. Kontroluje trasę lotu samolotów, a także rozwiązuje niespodziewane problemy występujące w ruchu lotniczym.

Powitanie

Hej! To ja, wasza szkoła!
Tak tęskniłam za wami!
Bez was było tu cicho
i tak smutno czasami...
Wyście mieli wakacje –
dla was czas szybko leci.
Lecz czy wiecie, jak czeka
pusta szkoła na dzieci?

Teraz razem będziemy
mieli nowe przygody!
Świat będziemy odkrywać
i zdobywać nagrody.
Różne głupstwa wymyślać,
mądrych rzeczy się uczyć.
Czasem prostą iść drogą,
czasem błądzić i kluczyć.
I sekrety poznawać –
swoje własne i cudze...

Jedno tylko jest pewne:
ja się z wami nie nudzę!

Natalia Usenko

1. Co to znaczy, że szkoła tęskniła za dziećmi? Co ty dziś czujesz?
2. Co czeka dzieci z wiersza w nowym roku szkolnym?

Zapraszam.
Usiądźmy razem.

Pamiętaj!

Imiona piszemy wielką literą.

Antek, Natalka

To dla mnie?

3. O czym rozmawiają drugoklasiści z klasy Antka i z klasy Natalki?
Co mogło przytrafić się koleżance Antka, która ma złamaną nogę?
4. Jak brzmi pełna nazwa twojej szkoły? Kto jest jej patronem?

Piórnik

Koniec wakacji ma swoje dobre strony. Można spotkać znajomych, ale można też poznać kogoś nowego. Pierwszego września do klasy Adama i Oli wszedł zupełnie nieznany chłopiec. Głowa spuszczone, nos zwieszony na kwintę – chyba najchętniej uciekłby do domu.

– Siądź ze mną – zaproponowała Ola.

Nawet się nie uśmiechnął. Usiadł bez słowa i wyciągnął piórnik.

– Spodoba ci się u nas – pocieszyła go Ola. – Masz na imię Piotrek, prawda?

Popatrzył zdziwiony, a Ola wskazała palcem podpis na jego piórniku.

Dopiero wtedy trochę się uśmiechnął. Rzucił okiem na piórnik Oli i szepnął:

– Dzięki, Tomku. Już mi się zaczyna podobać.

Tym razem Ola zrobiła zdziwioną minę. Zerknęła na swój piórnik i jęknęła:

– O nie! Znow wzięłam piórnik brata!

– A co jest napisane na tym, który wziął twój brat? – chytrze spytał Piotrek.

– Piórnik – powiedziała Ola i oboje długo się śmiali.

Paweł Beręsewicz

1. Jak czuł się Piotrek pierwszego dnia w szkole?
2. Jak Ola zachowała się wobec nowego kolegi?
3. Co rozbawiło Olę i Piotrka?

4. Przeczytaj informacje umieszczone na proporczykach i powiedz, co lubią dzieci.

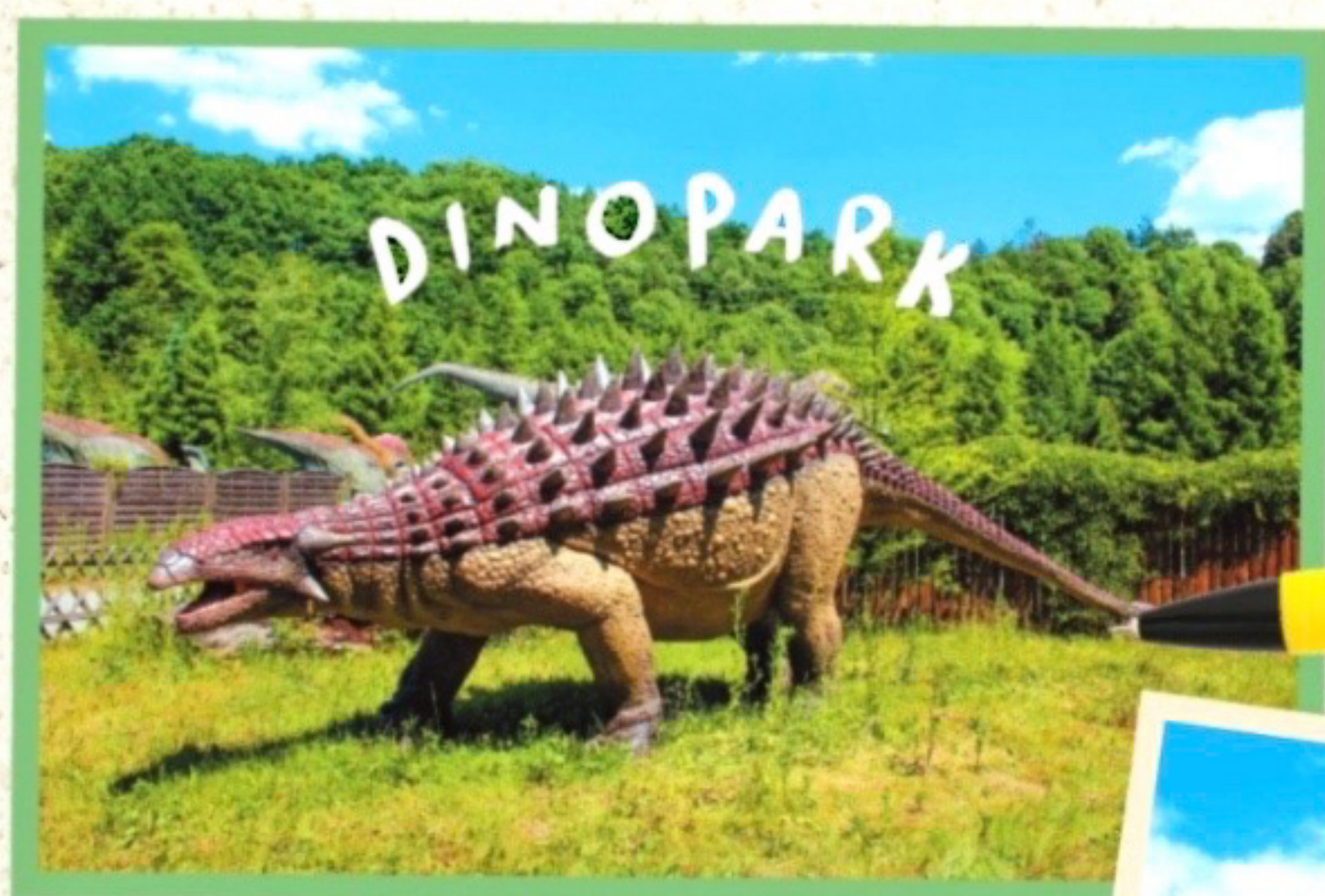

5. Dobierzcie się w pary i przedstawcie siebie w podobny sposób.

6. Popatrz na obrazki. Przeczytaj tytuły i powiedz, jak może czuć się nowa osoba w szkole. Jak należy zachować się, aby jej pomóc?

7. Dowiedzcie się, co oznaczają te znaki , i odszukajcie je w waszej szkole.

1. Popatrz na pocztówki i powiedz, skąd je wysłano.
2. Jak można spędzać wakacje w tych miejscach?
3. Opowiedz o swoich wakacjach.

Ale to ciekawe!

PS to skrót od łacińskich słów *post scriptum*. Oznaczają one „po liście”. Umieszcza się go na końcu listu lub kartki, po podpisie, aby dodać jakąś wiadomość.

Pamiętaj!

Zdanie rozpoczynamy wielką literą. Na jego końcu piszemy: . lub ?, lub !

Kochana Natałko!
Jestem w Atenach.
Dużo zwiedzam i opalam się.
Grecja jest piękna.
Pozdrawiam

ciocia Kinga

PS Uściskaj ode mnie
rodziców i siostrę!

Natałka Mikus

ul. Kaktusowa 17 m. 6

87-100 Toruń

4. Gdzie spędziła urlop ciocia Kinga? Co tam robiła?
Do kogo wysłała pocztówkę?

5. Przepisz fragment zdania i dopisz jego zakończenie.

Moje wakacje były ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?

Bezpiecznie na drodze

Czy wolno jezdnię przebiegać wszędzie,
tak jak pieszemu wygodniej będzie?

Przebiegać?! Wszędzie?!!! Nie wolno! Skądże!

Przejdźmy po pasach – tak będzie mądrzej.

Wrr! Brum-brum! Ti-tiiit! Jak dojść bez szwanku
przez rwącą rzekę aut do przystanku?

Jak? To łatwizna! Przejść będzie łatwo,
gdy znów rozbłyśnie zielone światło.

Rosną dokoła znaki drogowe –
smukłe, wytworne i kolorowe.

To dla ozdoby? Hm... niekoniecznie.
Są tu, bo dzięki nim jest bezpieczniej.

Brum! na wycieczkę, brum! auto sunie,
w środku dziewczynka i trzy ciotunie
– siedzą, porządnie przypięte pasem,
i raz się śmieją, raz nucą basem.

Czy pedałujesz w dal krętą szosą,
czy cię dwa kółka po łąkach niosą,
czy też slalomem śmigasz po lasku –
zawsze pamiętaj, by jeździć w kasku!

Gdy ktoś fantazji ma chociaż gram –
bawi się świetnie – czy tu, czy tam.
A gdy rozsądku ma choć trzy deka,
to się od ulic trzyma z daleka.

Agnieszka Frączek

1. Przeczytaj wiersz. Popatrz na obrazki i powiedz, jak należy zachowywać się na drodze.
2. Co oznaczają znaki, które widzisz na obrazkach? Jakie znaki mijasz w drodze do szkoły?

Czyja to wina?

Pani Joanna, wychowawczyni klasy II, pomagała dzieciom rozwiązać łamigłówkę matematyczną, gdy nagle zadzwonił dzwonek. Dzieci zaczęły w pośpiechu chować książki, zeszyty i długopisy. Łucja chciała jak najszybciej opowiedzieć swojej przyjaciółce, Basi, o filmie, który oglądała poprzedniego dnia, i niecierpliwie przebiegała pomiędzy ławkami. Bach! Niechcący strąciła piórnik Witka i wszystkie przybory rozsypały się na podłodze. Były tam długopisy, ołówki, nożyczki, kredki, pisaki i gumka do zmazywania. Jeden z ołówków wpadł prosto pod nogi przechodzącej Marysi, która się poślizgnęła i upadła.

– Uważaj, jak chodzisz! – zawołał zdenerwowany Witek.

Marysia zaczęła płakać, bo nie dość, że bolało ją kolano, to zrobiło jej się przykro, że Witek na nią krzyczy.

– To wina Łucji, a nie mojaaa... Ona strąciła twój piórnik, a nie jaaa – powiedziała zapłakana Marysia.

– Dlaczego trzymasz otwarty piórnik na ławce? Mogłeś go zamknąć i od razu włożyć do plecaka – broniła się Łucja.

Nauczycielka podeszła do dzieci i poprosiła, żeby opowiedziały, co się stało.

– To jej wina!

– To jego wina!

– To przez niego! – przekrzykiwały się.

Pani Joanna pochyliła się nad zapłakaną Marysią. Sprawdziła, czy nie zrobiła sobie krzywdy, zapytała, czy coś ją boli, a potem pomogła dziewczynce wstać.

– Moi kochani, widzę, że oprócz nauki liczenia potrzebujecie lekcji spokojnego opanowania sytuacji. Nie należy od razu szukać winnego, bo każde z nas odegrało tu jakąś rolę. Gdybym nie prowadziła lekcji matematyki, nic by się nie wydarzyło, prawda? Czy w związku z tym ja jestem winna? – zapytała nauczycielka.

– Nie... Pani nic nie zrobiła – odpowiedziały dzieci.

– Zamiast się wzajemnie obwiniać, pomyślcie, jak mogliście się zachować, żeby zadbać o bezpieczeństwo. Macie jakieś pomysły?

– Gdybym nie biegła, tylko szła spokojnie, może nie straciłabym piórnika – powiedziała Łucja.

– Mogłem od razu zamknąć piórnik, ale zagadałem się z Piotrkiem – stwierdził Witek.

– Ja nie patrzyłam na drogę, tylko na gołębia za oknem, i dlatego poślizgnęłam się na tym ołówku... – przyznała Marysia.

– Pamiętajcie: w podobnej sytuacji od razu należy pomóc najbardziej pokrzywdzonej osobie, a potem spokojnie zastanowić się nad przyczyną i rozwiązaniem problemu – powiedziała nauczycielka.

– Trzeba dodać uważność, a odjąć pośpiech – stwierdził Antek, który był świadkiem zdarzenia. – Tak wynika z moich obliczeń matematycznych.

Agata Widzowska

1. Co wydarzyło się w klasie Antka podczas przerwy? Dlaczego Marysia się rozplakała?

2. Porozmawiajcie na temat zachowań dzieci w tej klasie.

3. Jak należy się zachowywać, aby w klasie było bezpiecznie?

W naszej klasie dbamy o siebie
nawzajem i sobie pomagamy.

Trudny poranek

Od samego rana wszystko było nie tak. Nie takie śniadanie, nie taka kurtka i nie taka pogoda. Marzenka wstała lewą nogą i miała muchy w nosie. Deszcz stukał o parapet i nie zapowiadało się na podwórkowe zabawy. Mama przygotowała na śniadanie kanapki z pastą jajeczną – i już awanturka.

– Wolę musli – Marzenka wydeła usta na widok kanapek.

Mamie udało się jednak przekonać córkę do zjedzenia śniadania, ale już po chwili była nowa awanturka. Tym razem o kurtkę.

– Wolę zieloną kurtkę. Ma więcej kieszeni – powiedziała kapryśna Marzenka.

Zanim Marzenka znalazła zieloną kurtkę i ubrała się do wyjścia, były już mocno spóźnione. Mama szła szybkim krokiem, ale co chwilę musiała się zatrzymywać, bo Marzenka wynajdywała coraz to nowe problemy: a to kamień w bucie, a to rozwiązana sznurówka, a to sunący powoli chodnikiem ślimak.

Do szkoły weszły dokładnie o godzinie ósmej. W szatni była też Amelka, więc Marzenka, zanim się rozebrała, pokazała koleżance wszystkie skarby z kieszeni zielonej kurtki. Marzence zdecydowanie poprawił się humor, bo Amelka zachwyciła się jej złotym papierkiem po lizaku. Do klasy weszły rozchichotane, a w progu powitała je pani.

– Dziewczynki, swoim spóźnieniem przeszkadzacie nam w pracy. Już od dziesięciu minut układamy w grupach krzyżówkę o lesie i właśnie ją kończymy. Pamiętajcie nasze klasowe zasady?

Marzenka z Amelką przytaknęły. Dobrze wiedziały, jaką zasadę złamały. Było im też przykro, że ominięło je takie ciekawe zadanie.

Jolanta Okuniewska

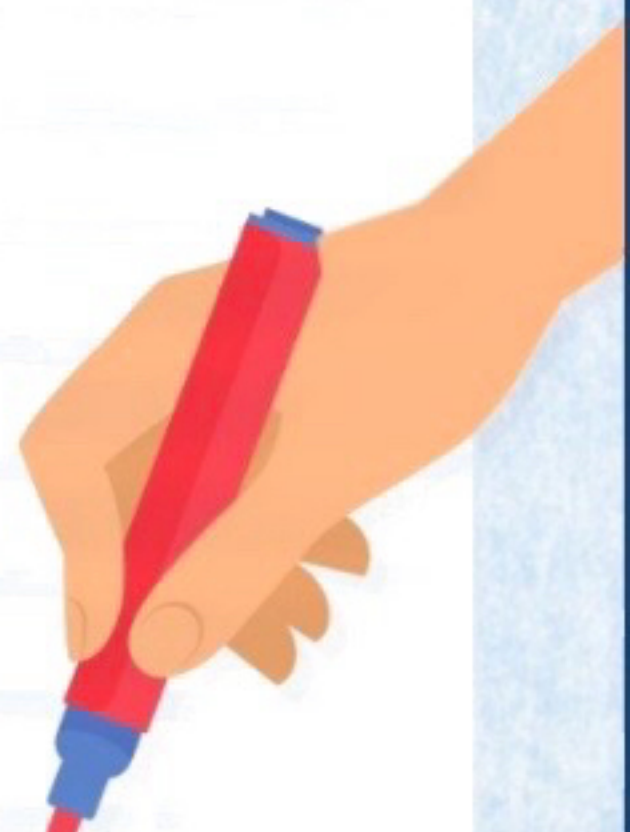
1. Opowiedz, jak rozpoczął się poranek Marzenki.
2. Wyjaśnij, co to znaczy *mieć muchy w nosie* i *wstać lewą nogą*.
3. Jaką klasową zasadę złamały dziewczynki? Co możesz poradzić Marzence?

NASZE ZASADY 😊

Słuchamy uważnie, gdy ktoś zabiera głos.

Pomagamy sobie nawzajem.

Zwracamy się do siebie .

Dbamy o ład i porządek.

Współpracujemy zgodnie.

Jesteśmy dla siebie życzliwi.

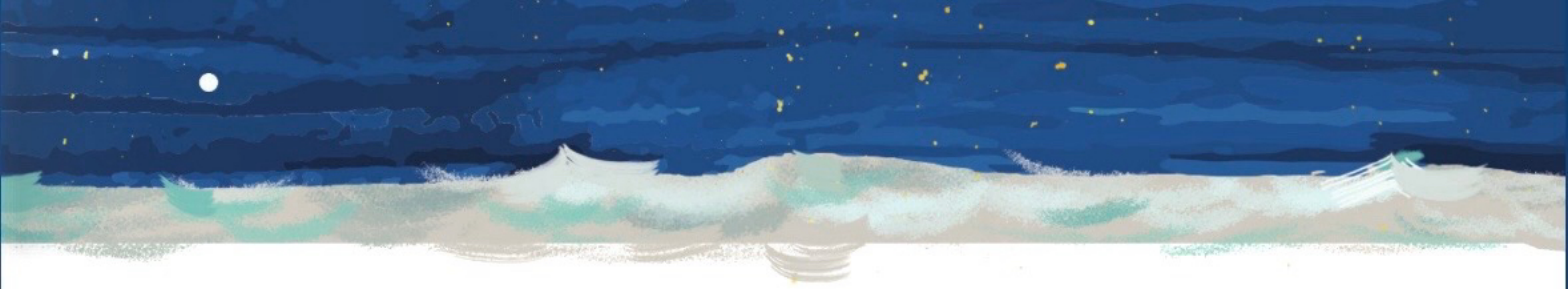
4. Jaki wyraz lub jakie wyrazy mogły ukryć się pod plamą farby?
5. Przeczytaj zasady klasowe. Wykonaj polecenia oraz odpowiedz na pytania.
 - Które zdanie składa się z największej liczby wyrazów?
 - Odczytaj wyrazy jednosylabowe.
 - Wskaż wyraz, który ma pięć sylab.
 - Ile głosek ma słowo **słuchamy**?
 - Które wyrazy mają więcej liter niż głosek?

Pamiętaj!

Literę widzę oraz piszę.
Głoskę wymawiam
oraz słyszę.

6. Przygotujcie plakat z zasadami obowiązującymi w waszej klasie.

Przyjaciel czy wróg

(...) Na płaskim kamieniu, najdalej wysuniętym w morze, siedział Piaskowy Wilk i pucował futerko. Błyszcząco na nim w słońcu jak złoto, od czubka nosa po sam koniuszek ogona.

– Ale dziś ładnie wyglądasz! – powiedziała Karusia.

– Wiem. Dzięki – odparł Piaskowy Wilk. – Spójrz tylko, proszę, czy wszystko w porządku tu z tyłu, na karku.

– Wspaniale! – powiedziała Karusia. – Wybierasz się na jakieś przyjęcie?

– Nie. Mam się spotkać z przyjacielem – odpowiedział Piaskowy Wilk.

– Bardzo dobrym przyjacielem, pierwsza klasa, wyśmienitym, krągłym i żółtym, i straszliwie sympatycznym.

– To z kim się będę bawić? – zmartwiła się Karusia.

Piaskowy Wilk położył głowę na ramieniu Karusi i oznajmił, że z przyjacielem spotka się dopiero wieczorem.

– Bo tego przyjaciela najlepiej widać w nocy – powiedział Piaskowy Wilk.

– Jak ma na imię?

– Zgadnij – powiedział Piaskowy Wilk.

Ale Karusia nawet nie próbowała zgadywać, bo właśnie coś zobaczyła. Coś, co zaraz musiała sprawdzić. Ślady, które ciągnęły się na mokrym piasku i nie widać było, gdzie się zaczynają ani gdzie kończą. (...)

Karusia ostrożnie przymierzyła swoją stopę do jednego ze śladów. Pasowała jak ulał i wydało się to Karusi trochę straszne.

– Skąd wiadomo, czy ktoś jest przyjacielem czy wrogiem? – zapytała Karusia.

– Cóż, to tak jak z jedzeniem – odparł Piaskowy Wilk. – Trzeba spróbować.

– Jak to spróbować? Przecież się nie da – odpowiedziała Karusia.
– Nie da się posmakować ludzi.
– No niby się nie da. Ale można spojrzeć im w oczy – powiedział Piaskowy Wilk. – A wtedy to już prawie zawsze się wie.

Karusia zaczęła iść po śladach, krok po kroku – przez plażę, obok skały i szuwarów, aż do plaży Petterssona. Ślady znikwały gdzieś za jego szopą na łódź.

Karusia przyczała się przy ścianie i ostrożnie wystawiła głowę. A tam, tuż za rogiem, stała sobie dziewczynka. Spokojnie i całkiem tak, jakby czekała na Karusię. Była mniej więcej tego samego wzrostu co Karusia i stała tak blisko, że prawie zderzyły się nosami.

Karusia spojrzała dziewczynce prosto w oczy. Były brązowe z czarną plamką w środku. Na samym dnie tych oczu Karusia dojrzała dobrze sobie znaną postać. Zobaczyła samą siebie – takie malutkie, malusieńkie lustrzane odbicie. (...)

– Jak masz na imię? – spytała Karusia.
– Bogusia – odpowiedziała dziewczynka.
– Rymujemy się! – powiedziała Karusia. – Bo ja się nazywam Karusia. I zaczęły się śmiać, obydwie. Śmiała się Bogusia i śmiała Karusia, a głęboko w ich oczach śmiały się ich lustrzane odbicia.

A potem bawiły się razem cały dzień, a gdy Bogusia odjeżdżała, Karusia stała przy drodze i machała jej na pożegnanie. (...)

Åsa Lind, *Piaskowy Wilk i ćwiczenia z myślenia* (fragmenty)
przekład Agnieszka Stróżyk, Wydawnictwo Zakamarki

1. Jak Karusia spędziła dzień?
2. Jak, według Piaskowego Wilka, można poznać, czy ktoś jest przyjacielem czy wrogiem?
3. Kim jest przyjaciel? Co, twoim zdaniem, jest ważne w przyjaźni?

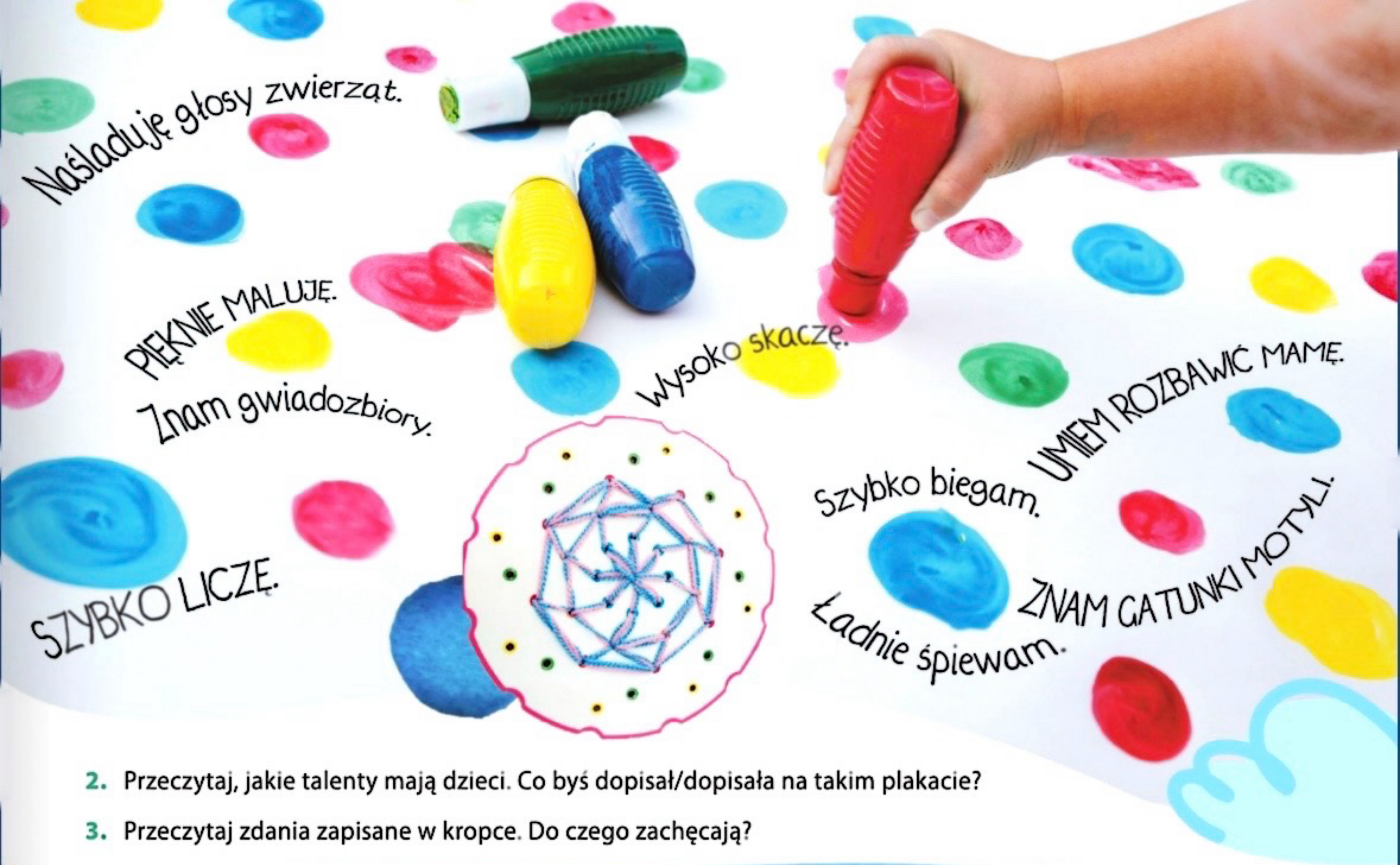
Co roku 15 września na całym świecie obchodzi się Międzynarodowy Dzień Kropki. To święto kreatywności, odwagi, radości i odkrywania talentów. Organizowane jest w szkołach, przedszkolach, bibliotekach i domach kultury. W Polsce to święto też jest bardzo popularne. A wszystko to dzięki ciekawej książce. Bohaterką książki Petera Hamiltona Reynoldsa (wymawiaj Pitera Hamiltona Rejnoldsa) „Kropka” jest Vashti (wymawiaj Waszti) – dziewczynka, która nie lubiła malować. Na szczęście to się zmieniło. Vashti odkryła swój talent i stała się inspiracją dla wielu dzieci. Pokazała, że mogą – tak jak ona – pokonać swój lęk przed czymś nowym.

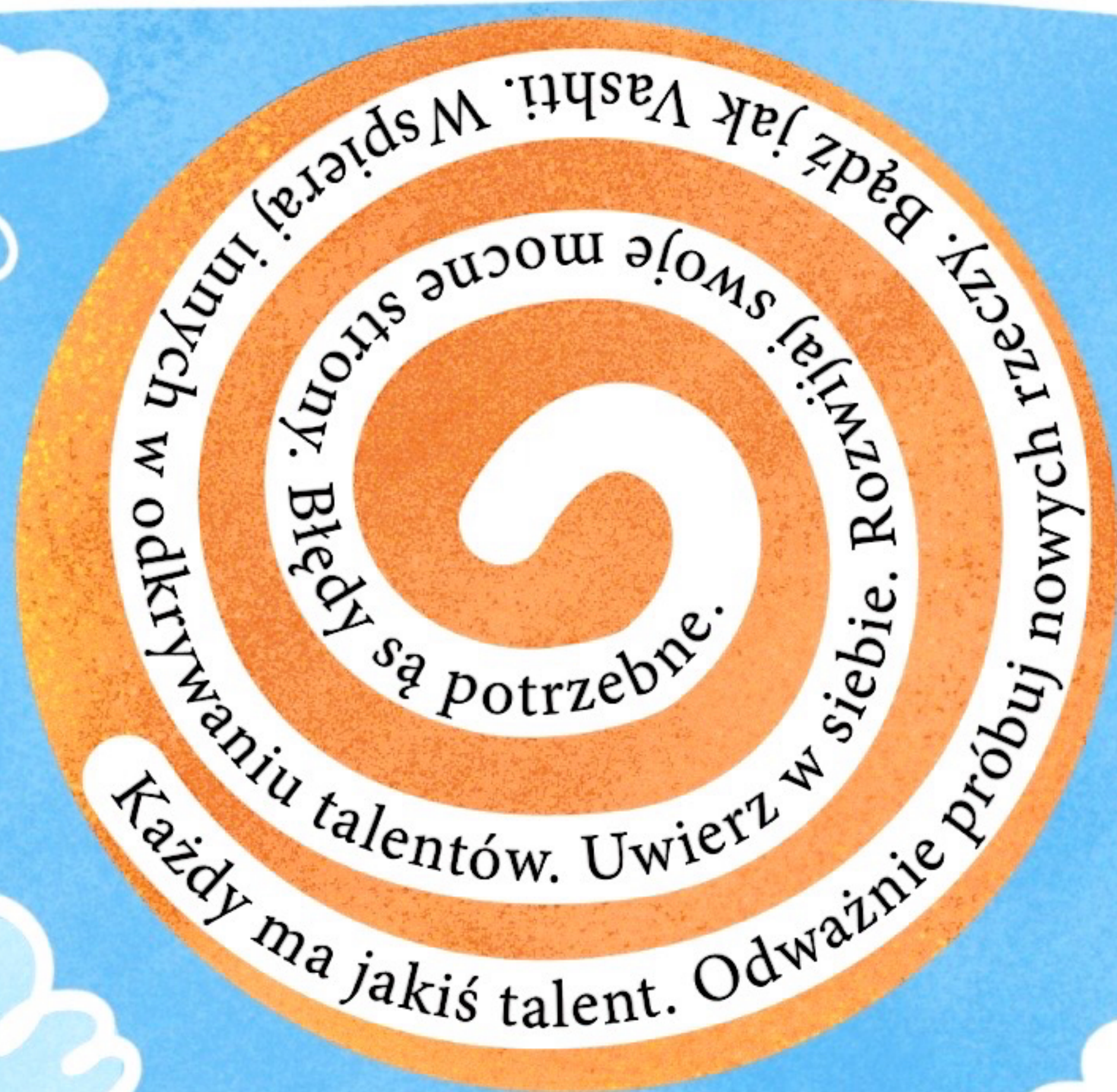
1. Przeczytajcie w klasie książkę „Kropka” i odpowiedzcie na pytania.

- Jak mogła czuć się Vashti, gdy siedziała nad pustą kartką?
- W jaki sposób nauczycielka pomogła dziewczynce?
- Jaki problem mógł mieć chłopiec?

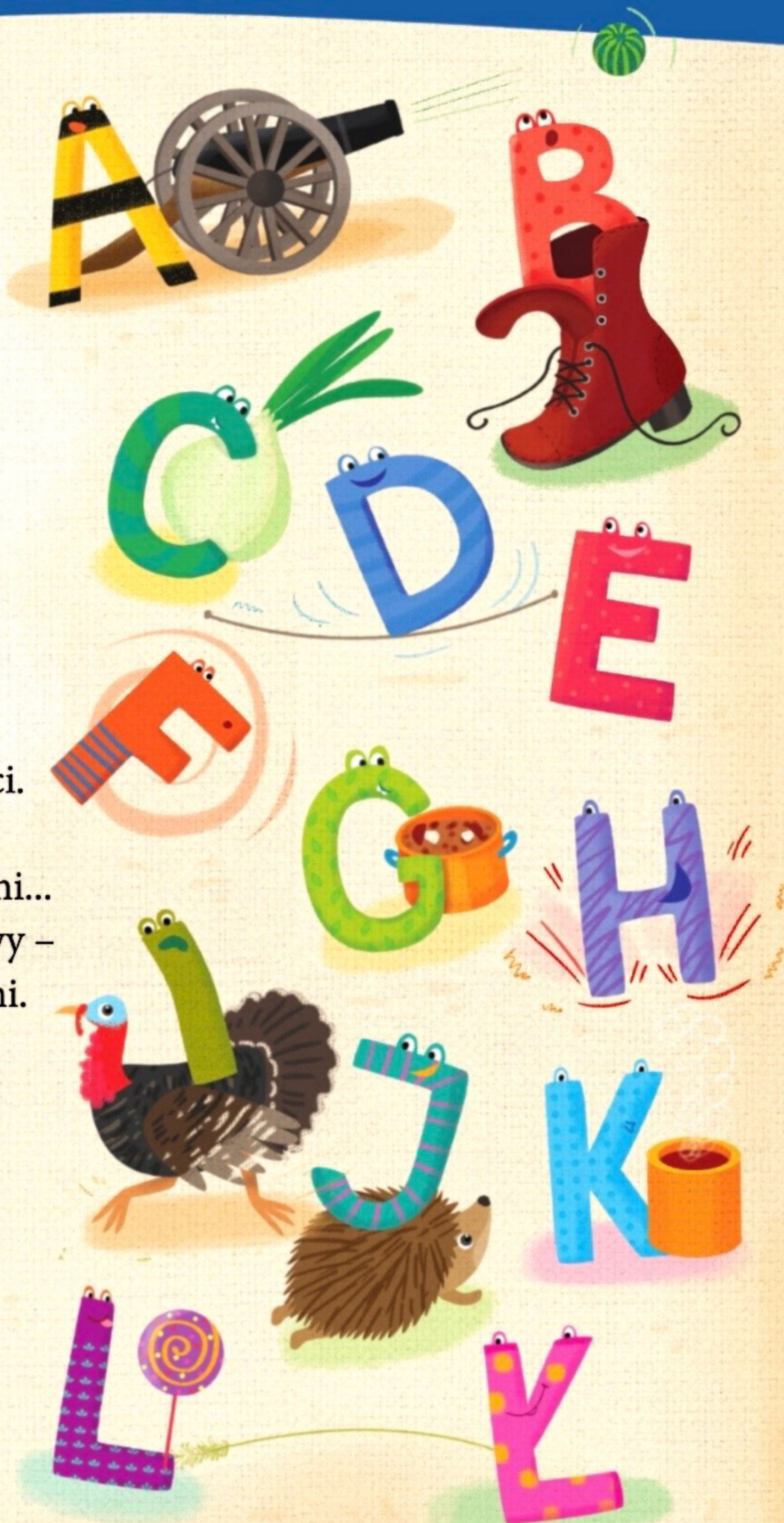
2. Przeczytaj, jakie talenty mają dzieci. Co byś dopisał/dopisała na takim plakacie?
3. Przeczytaj zdania zapisane w kropce. Do czego zachęcają?

4. Namaluj podobną kropkę w zeszycie i wpisz do niej to, co potrafisz robić najlepiej.

Alfabet

A strzelało z armaty.
Jak to? Czym?
Arbuzami!
B chowało się w bucie,
bo się bało czasami...
C chrupało cebulę
i cmokało z radości.
D tańczyło na drucie,
kiedy E przyszło w gości.
F fiknęło fikołka.
Stłukło wazon z fiołkami...
G głód dopadł straszliwy –
zjadło gulasz z grzybami.
H huknęło tak głośno,
że I spadło z indyka!
J jeździło na jeżu.
Przestraszyło jamnika!
K kubełek kupiło,
by pić z niego kakao.
L lizało lizaka,
choć go Ł łaskotało!

a, ą, b, c, ć, d, e, ę, f, g, h, i, j, k, l, ł, m, n, ń, o, ó, p, r, s, ś, t, u, w, y, z, ź, ż

M czekało nad morzem,
 aż marynarz przypłył.
 N nosiło naparstek
 wiosną, w lecie i w zimie...
 O znalazło gdzieś olej
 i nim owcę oblało.
 P najadło się pieprzu
 i przez tydzień płakało.
 R dosiadło rumaka,
 co był rączy okropnie.
 S po schodach skakało,
 aż skończyły się stopnie.
 T wciąż tango tańczyło
 i tupało donośnie.
 U uciekło do lasu,
 by zamieszkać na sośnie...
 W wciąż wiło wianuszki
 z wrzосу, mchu i paproci.
 Y – kudłate jak yeti –
 pojechało do cioci.
 Z zgubiło zegarek.
 Było smutne szalenie...
 Ups... Alfabet się skończył!
 A to już zakończenie!

Natalia Usenko

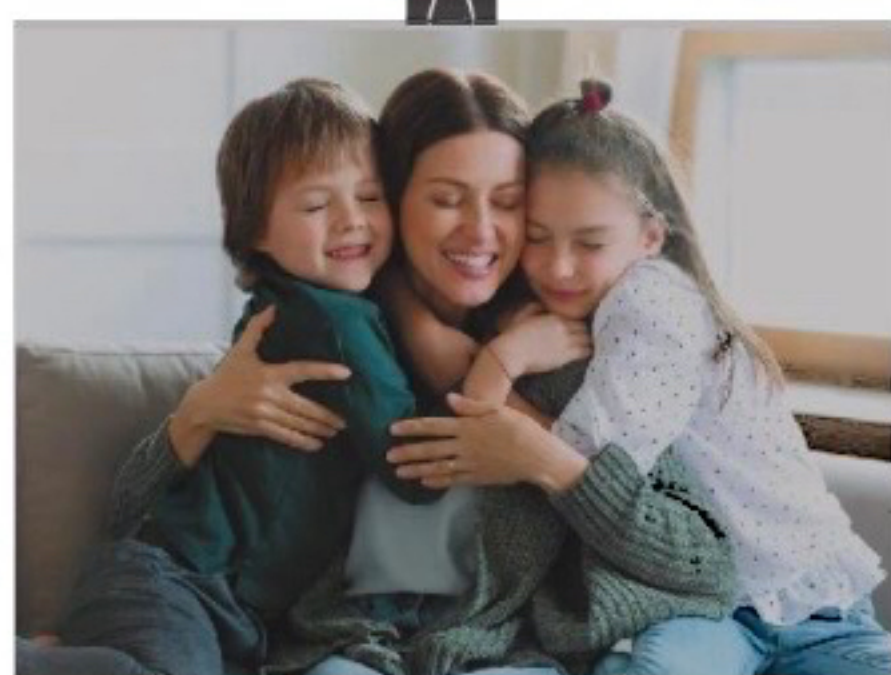
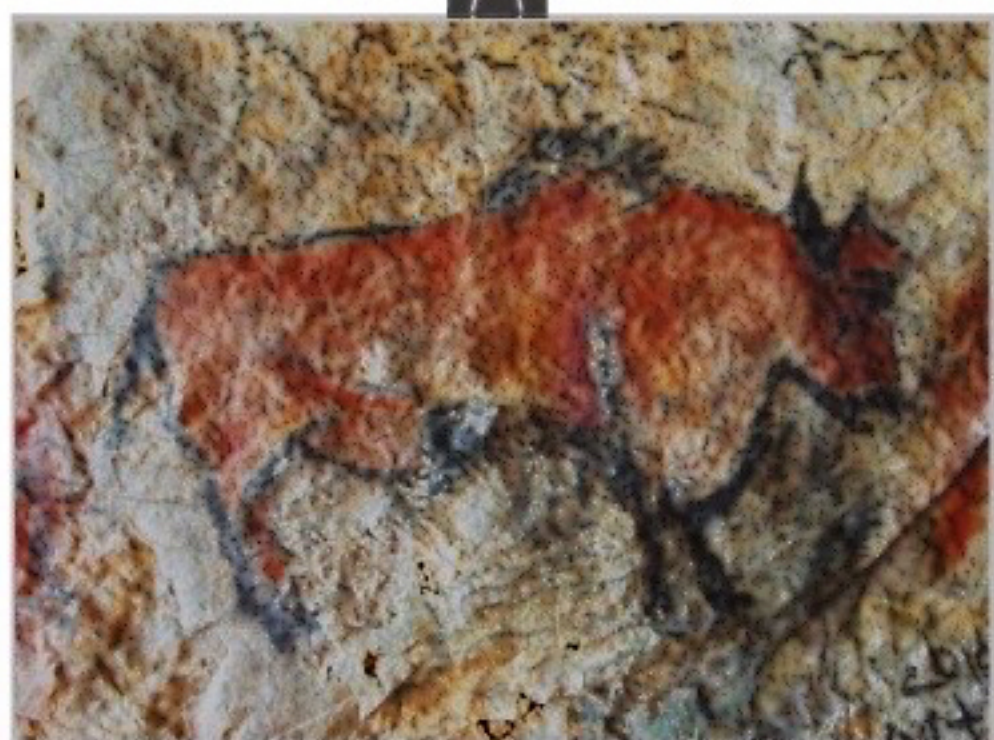

1. Przeczytaj wiersz. Powiedz, co robiły litery alfabetu.
2. Przygody której litery są według ciebie najzabawniejsze? Uzasadnij odpowiedź.
3. Które litery miały zainteresowania taneczne?
4. Naucz się alfabetu na pamięć.

Od zawsze ludzie komunikowali się, czyli porozumiewali. Robili to, aby przekazywać sobie ważne informacje. Dawniej nie znano jeszcze pisma, więc nie można było wysłać listu. Nie było telefonów, więc nie dało się do nikogo zadzwonić. Ludzie jednak znaleźli wiele sposobów, aby przekazywać sobie wiadomości.

Między osadami, które leżały niedaleko, przekazywano sygnały, wystukując rytm na bębnach, lub korzystano ze znaków dymnych. Rozpalano ognisko. Dym, który pojawiał się na horyzoncie, mógł ostrzegać na przykład o nadchodzącym niebezpieczeństwie. Ludzie widzieli go już z daleka i mogli szybko zareagować.

Co ciekawe, od wieków do przekazywania wiadomości służyły też gesty i taniec. Kiedyś na przykład na śluby i pogrzeby były przygotowywane odpowiednie tańce i pokazy, które miały wyrazić uczucia.

Ale to ciekawe!

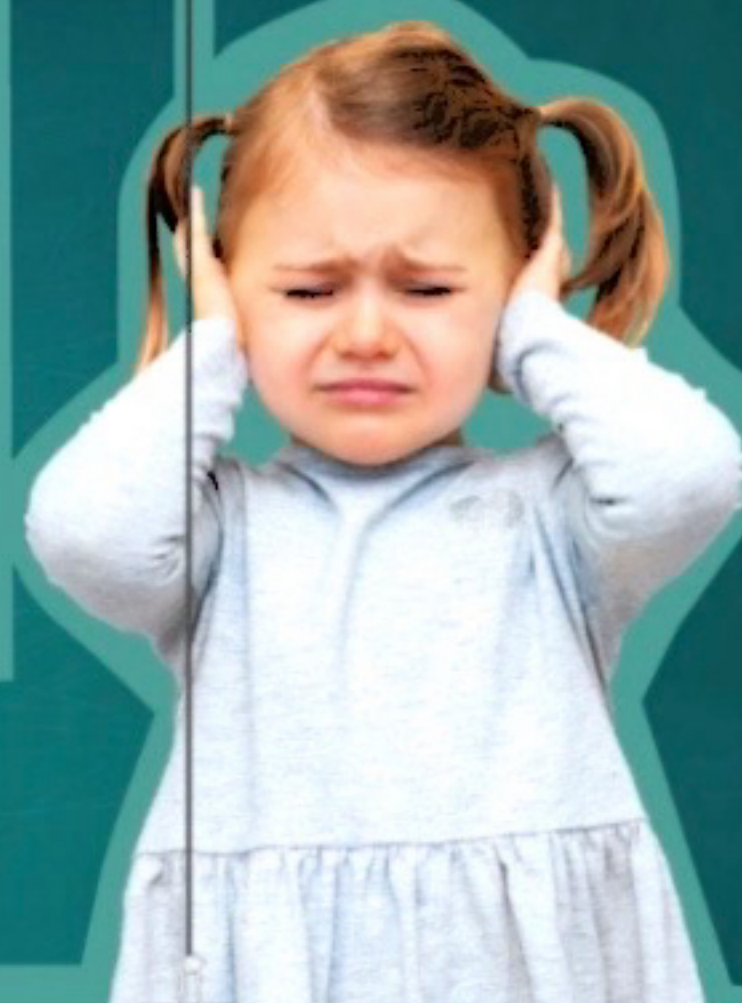
Alfabet Morse'a (wymawiaj Morsa) to system używania sygnałów – krótkich (kropka) i długich (kreska). Jednym z jego najbardziej znanych komunikatów jest wzywanie pomocy poprzez nadawanie sygnału SOS (wymawiaj esoes). Nadaje się go tak: trzy krótkie sygnały, trzy długie, trzy krótkie. ●●● — — — ●●●. Można to robić za pomocą sygnałów dźwiękowych, chorągiewek lub światła.

KROPKA

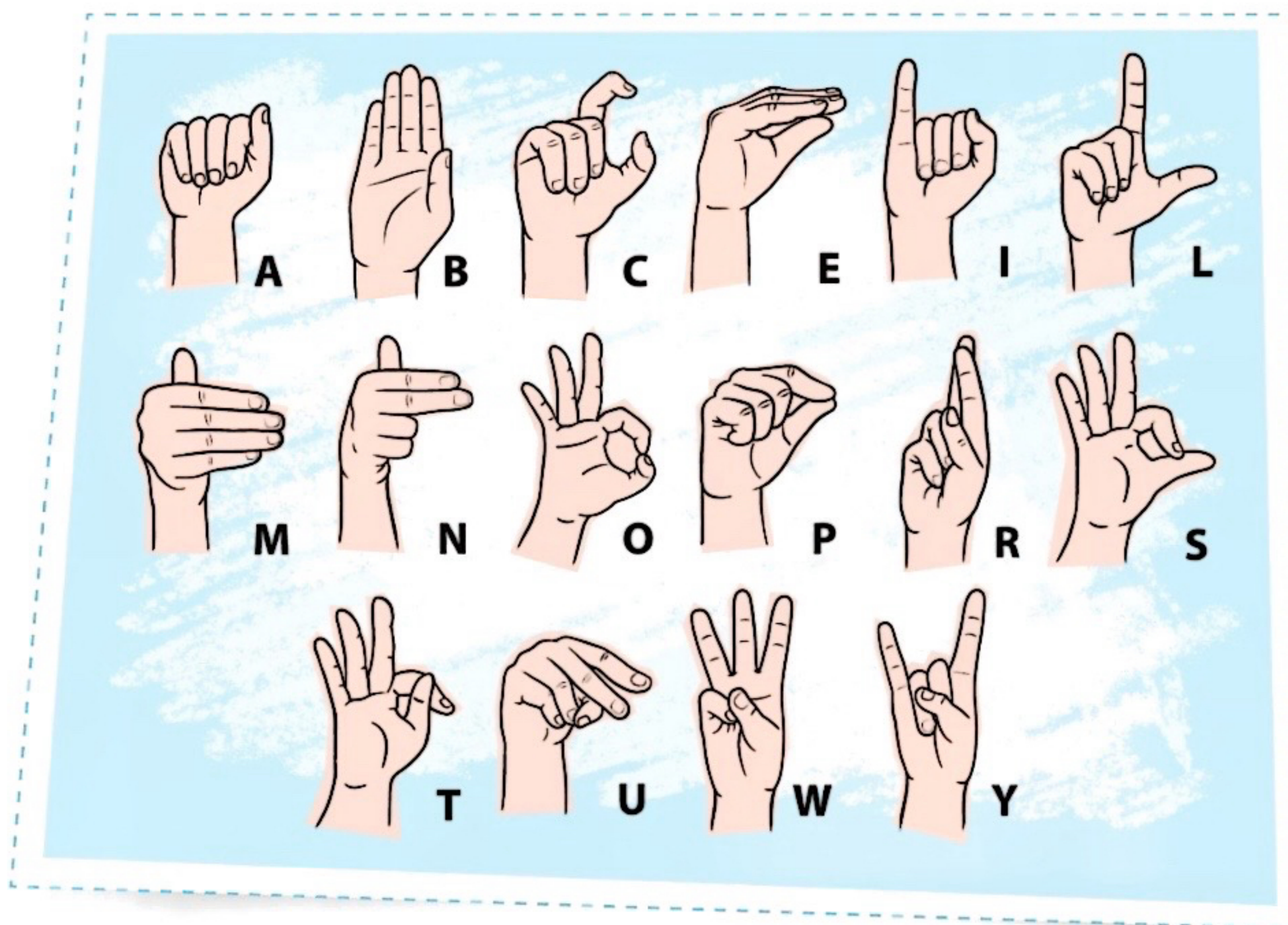

KRESKA

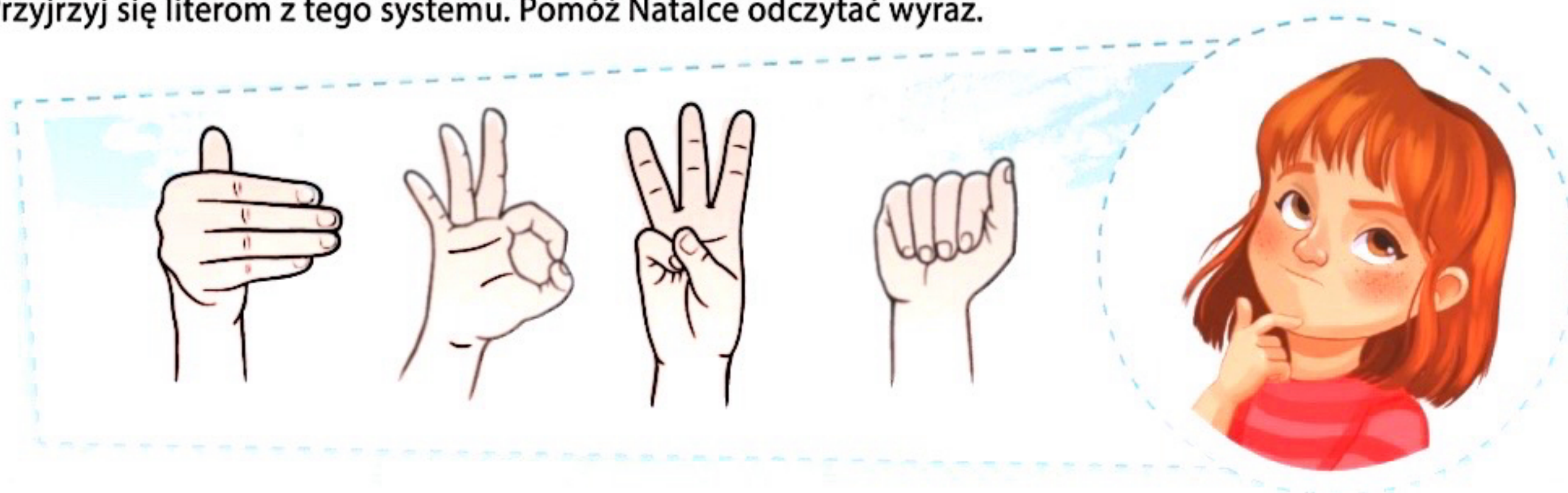

1. Popatrz na zdjęcia i powiedz, w jaki sposób ludzie komunikują się ze sobą bez słów.
2. W jaki sposób można przekazać emocje?
3. Spróbujcie przekazać sobie jakieś informacje bez używania słów.

Język migowy służy do porozumiewania się z osobami, które nie mówią lub nie słyszą, oraz pomiędzy nimi. Składa się on z gestów i znaków, które wykonuje się głównie przy użyciu dłoni. W języku migowym określone ruchy odpowiadają kolejnym literom alfabetu oraz całym wyrazom.

4. Powiedz, czym jest język migowy i kto go używa.
5. Przyjrzyj się literom z tego systemu. Pomóż Natalce odczytać wyraz.

6. Spróbuj pokazać wyrazy, używając znaków liter języka migowego.

CEL

NOC

MOC

LEW

UL

POLE

Mowa jest srebrem, a milczenie złotem.

Słowa ranią.

Nie rzucaj słów na wiatr.

- Mamo, miałam dzisiaj kiepski dzień.
- Ojej! Co się stało, Zosiu?
- Posprzeczałam się z Gabrysią.
- O co się posprzeczałyście?
- Gabrysia przyniosła nowy piórnik, a ja powiedziałam, że jest okropny.
- Naprawdę tak myślałaś?
- Nie... ale byłam zazdrosna, bo ten piórnik mi się podobał.
- **Swoimi słowami sprawiłaś Gabrysi przykrość.**
- Teraz wiem, że byłam dla niej niemiła.
- Jak myślisz, jak powinnaś się zachować?
- Hmm... **może nie powinnam nic mówić?**
- **Czasem warto opanować emocje i przemyśleć, co się chce powiedzieć.**
- Masz rację, mamo.

1. Przeczytaj powiedzenia i dialog z podziałem na role.
2. Przeczytaj pogrubione fragmenty tekstu i dopasuj do nich powiedzenia.
3. Powiedzcie, jak mogłaby zachować się Zosia, by nie sprawić przykrości Gabrysi. Odegrajcie scenki pokazujące takie sytuacje.

Ciekawe, jak to napisać

Alfabet to uporządkowany zbiór liter. Każdy język ma swój alfabet.
Polski alfabet składa się z 32 liter.

To jest polski alfabet:

a ą b c ć d e ę f g h i j k l ł
m n ń o ó p r s ś t u v w y z ż ź

To są imiona ułożone w kolejności alfabetycznej.

Antek

Beatka

Gabrysia

Natalka

Piotrek

Żaneta

4. Zastanów się i powiedz, do czego jest potrzebny alfabet.
5. Gdzie można zobaczyć wyrazy ułożone w kolejności alfabetycznej?
6. Między które z książek na półce bibliotekarz powinien włożyć książkę Juliana Tuwima?

7. Napisz podane imiona w kolejności alfabetycznej.

Zosia Franek Jola Hubert Robert

Joanna Papuzińska to pisarka i poetka.

Napisała wiele książek dla dzieci. Za swoją działalność została nagrodzona nie tylko wyróżnieniami literackimi, ale też Odznaką Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka.

Jej książka „Asiunia” opowiada historię dziewczynki, która przeżyła niezwykle trudny czas wojny.

Jest oparta na faktach i wydarzeniach z życia autorki, która urodziła się w 1939 roku, czyli wtedy, kiedy wybuchła II wojna światowa. Sama przeżyła ten trudny czas i w swojej książce pokazała, jak wyglądała wojna widziana oczami kilkuletniej dziewczynki.

Gdy skończyła się wojna, miałam już lat sześć i pół. Te półtora roku to była moja wojna.

Wcześniej nic nie pamiętam, prawie nic, bo byłam jeszcze za mała. Pamiętam, że w dniu urodzin mój starszy brat, Marek, bardzo surowo odpytywał mnie, co bym zrobiła, jakbym się zgubiła w mieście:

– Co masz wtedy powiedzieć? Że jak się nazywasz?

– Nazywam się Joanna Papuzińska. Mam pięć lat – mówiłam i, dla większej pewności, pokazywałam rękę z pięcioma palcami.

– A gdzie mieszkasz? Podaj adres!

– Mątwicka trzy, mieszkania jeden!

– No dobrze – mówił Marek. – Tylko żebyś nigdy nie zapomniała! Adres jest najważniejszy.

Joanna Papuzińska, *Asiunia* (fragment)

1. Skąd autorka wzięła pomysł na napisanie książki „Asiunia”?

2. Przeczytajcie w klasie książkę „Asiunia” i opowiedzcie losy jej bohaterki.

Na straganie

Na straganie w dzień targowy

Takie słyszy się rozmowy:

„Może pan się o mnie oprze,
Pan tak wędnie, panie koprze”.

„Cóż się dziwić, mój szczypiorku,
Leżę tutaj już od wtorku!”

Rzecz na to kalarepka:

„Spójrz na rzepę – ta jest krzepka!”

Groch po brzuszku rzepę klepie:

„Jak tam, rzepo? Coraz lepiej?”

„Dzięki, dzięki, panie grochu,
Jakoś żyje się po trochu.

Lecz pietruszka – z tą jest gorzej:
Błada, chuda, spać nie może”.

„A to feler” –

Westchnął seler.

Burak stroni od cebuli,

A cebula doń się czuli:

„Mój buraku, mój czerwony,
Czybyś nie chciał takiej żony?”

Burak tylko nos zatyka:

„Niech no pani prędej zmyka.

Ja chcę żonę mieć buraczą,

Bo przy pani wszyscy płaczą”.

„A to feler” –

Westchnął seler.

Naraz słysząc głos fasoli:
„Gdzie się pani tu gramoli?!”
„Nie bądź dla mnie taka wielka” –
Odpowiada jej brukselka.
„Widzieliście, jaka krewka!” –
Zaperzyła się marchewka.
„Niech rozsądzi nas kapusta!”
„Co, kapusta?! Głowa pusta?!”
A kapusta rzecze smutnie:
„Moi drodzy, po co kłótnie,
Po co wasze swary głupie,
Wnet i tak zginiemy w zupie!”
„A to feler” –
Westchnął seler.

Jan Brzechwa

© Copyright by Spadkobiercy Jana Brzechwy

1. Jakie warzywa występują w wierszu?
O co się sprzeczą?
2. Jaka zupa powstanie z tych warzyw?
3. Nauczcie się na pamięć wiersza
„Na straganie” i przygotujcie
jego inscenizację.

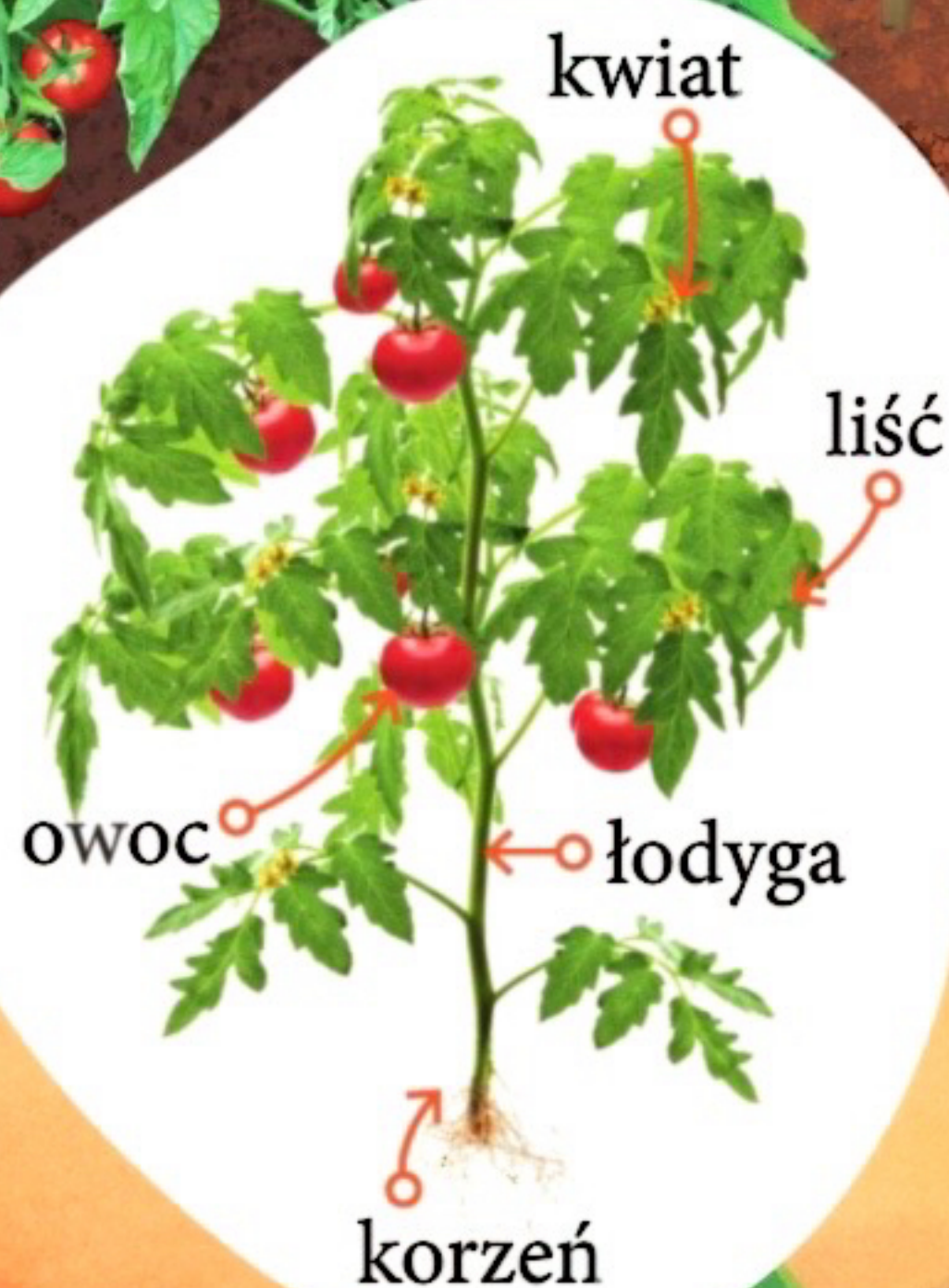
Ale to ciekawe!

Można powiedzieć, że pomidor to „kuzyn” ziemniaka, bo obydwie rośliny należą do tej samej rodziny.

Pomidory zostały przywiezione jako rośliny ozdobne do Europy z Ameryki podczas jednej z wypraw Krzysztofa Kolumba. Ich walory smakowe odkryli Włosi, dlatego te warzywa są składnikiem słynnych sosów do pizzy.

Co zrobimy z tych pomidorów?

Zupę. Taką, jak lubisz. Dodamy do niej makaron.

4. Jakie warzywa rosną w ogrodzie babci Antka?
5. Co babcia ugotuje z pomidorów?
6. Do czego jeszcze można wykorzystać pomidory?
7. Wymień części tej rośliny.

8. Przeczytaj wyrazy umieszczone obok zdjęć. Co zauważasz?

Pisać poprawnie
to wielka sztuka.
Kto czegoś nie wie,
tu rady szuka.

słój

słoje

stół

stoły

wóz

wozy

Ciekawe, jak to napisać

Ó piszemy wtedy,
gdy wymienia się
na o, a, e.

9. Przeczytaj tekst. Zwróć uwagę na pogrubione wyrazy. Podaj formy tych wyrazów, w których ó wymienia się na o.

To drewniany **stół**. Babcia położyła na stole trzy **główki** kapusty i **nóż**. Do szatkowania potrzebuje ostrego noża. Umyła ogromny **słój** i przygotowała **sól**. Pracowała tak długo, aż zastał ją **wieczór**.
– Kiszona kapusta to **sposób** na zdrowie – powiedziała babcia, dumna z wykonanej przez siebie pracy.

10. Odczytaj wyrazy parami, zgodnie z poznaną regułą. Zapisz utworzone pary wyrazów w zeszycie.

wracać

zbiórka

skracam

wrócić

sześć

skrót

pierze

pióro

zbiory

szóstka

1. Odczytaj informacje z mapy myśli, którą wykonał Antek. Co jeszcze można do niej dodać?

Rośnie w sadzie
na drzewie.

zdrowe
witaminy

Ma ogonek,
listek, małe pestki,
twardą skórkę.

okrągłe

soczyste

pachnie

kolor

zielony

żółty

czerwony

Pytania pomocnicze:

Jaki owoc opisujesz?

Gdzie rośnie ten owoc?

Jakiej jest wielkości?

Jaki ma kolor?

Jak pachnie? Jak smakuje?

Czy lubisz ten owoc?

To są wyrazy

o znaczeniu przeciwnym

małe – duże

twarde – miękkie

gładka – szorstka

słodkie – kwaśne

Moje jabłko jest duże
i twarde. Jego skórka
ma kolor czerwony.

W dotyku jest gładka.

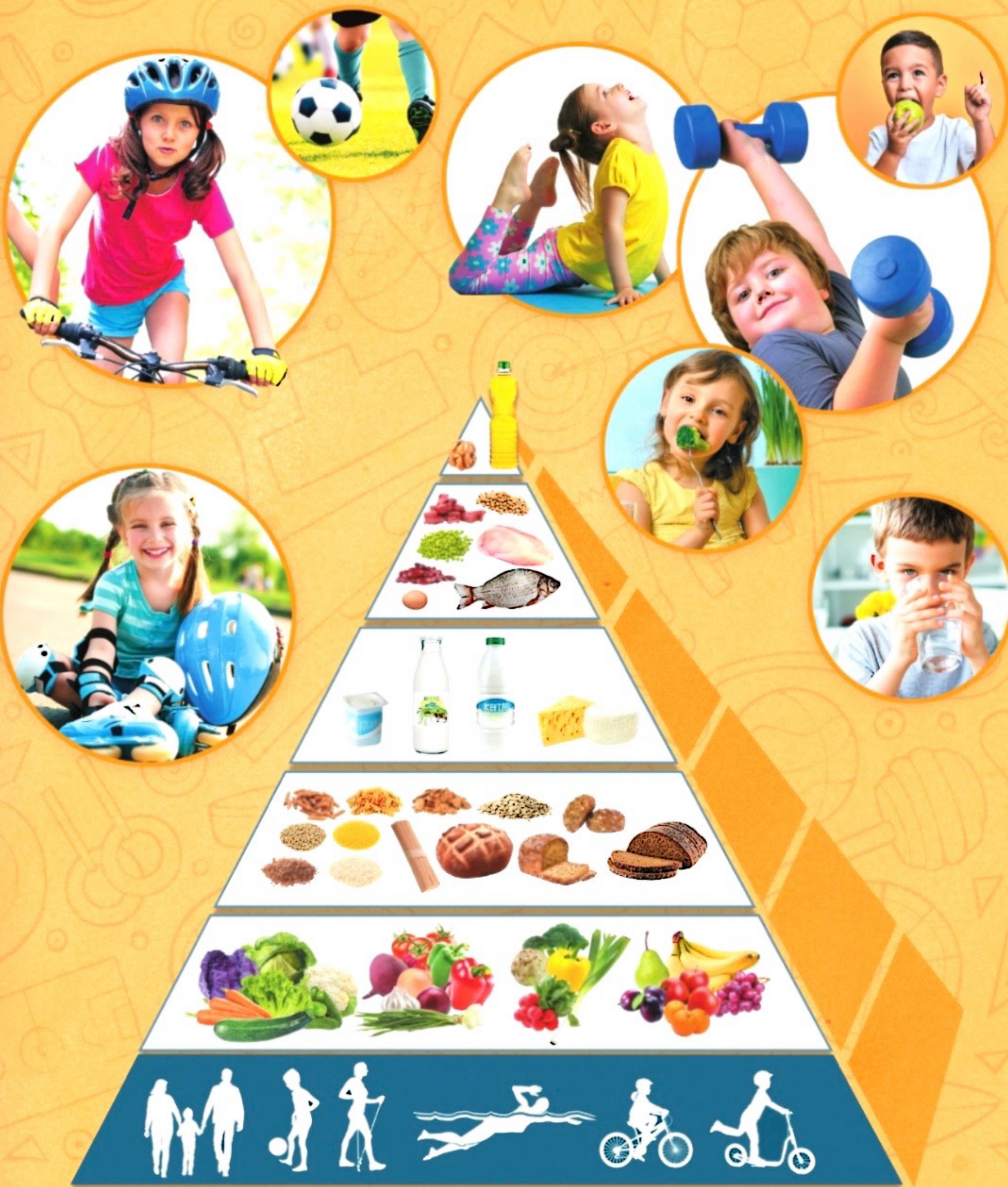
Jabłko ma słodki smak.

Jest chrupiące i soczyste. Jest bardzo
smaczne. Z jabłek można zrobić sok
lub szarlotkę. Lubię jabłka. To moje
ulubione owoce.

2. Przeczytaj opis jabłka, który napisał Antek.

3. Opowiedz o swoim ulubionym owocu. Skorzystaj z pytań i wyrazów pomocniczych.

1. Powiedz, których produktów powinniśmy jeść najwięcej, a których mniej.
2. Z jakich produktów możesz przyrządzić zdrowy posiłek?

To przepis na moją ulubioną sałatkę owocową.

Sałatka owocowa

Składniki:

- jabłko
- gruszka
- banan
- kiwi
- sok z cytryny
- miód
- migdały w płatkach

Sposób wykonania:

1. Umyj jabłko i gruszkę.
2. Obierz banana i kiwi ze skórki.
3. Pokrój owoce.
4. Włóż je do miski i wymieszaj.
5. Dodaj miód, migdały i sok z cytryny.
6. Ponownie wszystko wymieszaj.

Smacznego!

3. Przeczytaj przepis Natalki na sałatkę owocową. Powiedz, co jest potrzebne do jej wykonania.

4. Zaplanujcie w grupach przygotowanie zdrowej przekąski. Podzielcie się zadaniami. Napiszcie przepis.

Pisać poprawnie
to wielka sztuka.
Kto czegoś nie wie,
tu rady szuka.

Ciekawe, jak to napisać

Pisowni niektórych wyrazów z ż nie tłumaczy żadna reguła ortograficzna. Ich pisownię trzeba zapamiętać.

żubr, żaba, żyrafa, żmija, wąż, bażant, ważka, żółw, jeź

1. Zapamiętaj nazwy zwierząt, w których piszemy ż.

2. Wybierz trzy zwierzęta znajdujące się na obrazku i ułóż zdania z ich nazwami. Zapisz te zdania w zeszycie.

3. Wybierz cztery nazwy zwierząt i ułóż z nimi opowiadanie.

1. Przeczytaj wiersz. Powiedz, jakie jesienne cudaki zrobiły dzieci z tatą.

Skarby jesieni

Poszły dzieci do lasu,
zaglądały wszędzie,
zbierały kasztany,
zbierały żołędzie.

Z pięknych złotych liści
bukiety robiły,
strącały krople wody,
z wiatrem się goniły.

Wieczorem, w blasku lampy,
siadły obok taty.
I już chodzi jeżyk,
i konik siodłaty.

Kica zając z szyszki,
mruczy kot z żołędzi,
a po brzegu stołu
krówka w łaty pędzi.

Piękne dzieciom w lesie
skarby jesień dała.
Na długie wieczory
zabawa wspaniała.

Jolanta Okuniewska

2. Przepisz do zeszytu nazwy zwierząt występujące w wierszu.

3. Odszukaj i przeczytaj fragment, w którym jest mowa o tym, jak zrobiono konika.

- Zobacz, co przyniosłem z parku!
- Ojej! Kasztany, żołędzie, kolorowe liście! Cały kosz jesiennych skarbów! Co z nimi zrobimy?
- Może jesiennego konika? Zobacz, jakie to łatwe. Będą nam potrzebne cztery zapalki na nogi i duży kasztan na brzuch.
- A głowa?
- Głowa? Już wiem. Głowa będzie z żołędzia.
- I ogon! Koniecznie ogon z czerwonej włóczki!
- Akurat. Z kolorowej? Widziałaś kiedyś konia z kolorowym ogonem?
- Nie. Ale konia z kasztanowym brzuchem też nie widziałam. A to będzie zaczarowany konik.
- Piękny! A teraz zrobię jesiennego skrzata z szyszki i kasztanów.
- A ja zrobię kasztanowego chłopca i kasztanową dziewczynkę.
- Postawimy te cudenka na półce i będziemy mieć w domu zaczarowany, jesienny świat.

Beata Szurowska, Barbara Tichy

4. Przeczytaj wyrazy zapisane na kolorowych polach. Zapisz je w zeszycie, w kolejności alfabetycznej.

półka

konik

jesień

świat

kasztan

chłopiec

5. Przeczytaj zdanie i zapisz je z pamięci w zeszycie.

Jeże i żaby spotkały się na dróżce.

Kalendarzowa jesień rozpoczyna się 23 września. Nie spotkamy już wtedy bocianów i jaskółek. Z końcem lata odleciały w cieplejsze rejony świata.

Na drzewach pojawiają się żółte, czerwone, pomarańczowe i brązowe liście. W lasach kwitną fioletowe wrzosa, rosną grzyby, a na leszczynie dojrzewają orzechy. Trawy nie są już soczyście zielone – zaczynają schnąć i brązowieć. Na głogu, pośród żółknących liści, widać małe, czerwone owoce. To przysmak jemiołuszek. Jarzab ugina się od czerwonych koralików. Zimową porą to będzie wspaniała stołówka dla ptaków.

Pamiętaj!

Rzeczowniki to wyrazy oznaczające osoby, zwierzęta, rośliny i rzeczy.

Pytamy o nie: **Kto to? Co to?**

W sadach trwają zbiory jesiennych owoców. Skrzynie pełne są jabłek, gruszek i śliwek.

Na polu w tym czasie wykopuje się ziemniaki, a w ogrodach – marchew, pietruszki, selery i buraki.

Jesienią szybciej zapada zmierzch. Dni stają się krótsze, a noce dłuższe niż latem. Jest chłodno. Często pada deszcz i bywa ponuro. Jesień bywa też ciepła i słoneczna. Mówimy wtedy, że przyszła polska złota jesień.

Kto to? mama, pan, pilot
Co to? ławka, kot, mak
nazwy osób: ogrodnik, rolnik, Natalka, brat
nazwy zwierząt: jeź, wróbel, kret, jemiołuszka
nazwy roślin: klon, jarzab, wrzos, jabłko
nazwy rzeczy: drabina, skrzynia, słoik

1. Przeczytaj tekst. Powiedz, jakie zmiany można zauważyć w przyrodzie jesienią.
2. Popatrz za okno. Powiedz, jakie zmiany w przyrodzie widać w twojej okolicy.
3. Przeczytaj informacje o rzeczowniku. Podaj inne przykłady rzeczowników.

Jesień u fryzjera

Przyszła jesień
do fryzjera:

– Proszę mną się zająć teraz!
Lato miało włosy złote,
ja na rude mam ochotę.

No bo niech pan
spojrzy sam,
rudo tu i rudo tam...

Mówi fryzjer:

– Rzeczywiście!
Dookoła rude liście,
ruda trawa, rude krzaki,
chyba modny kolor taki.

Szczotka,
grzebień,
farby fura*,
już gotowa jest fryzura.
Woła jesień: – W samą porę!
Płacę panu muchomorem!

Danuta Gellnerowa

* dużo farby

1. Przeczytaj wiersz. W jakim celu jesień przyszła do fryzjera?

2. Wybierz z tekstu sześć rzeczowników i napisz je w zeszycie.

3. Jakie są kolejne etapy pracy nad przedstawieniem?

4. Przygotujcie rekwizyty i kostiumy do odegrania inscenizacji wiersza „Jesień u fryzjera”.

Dlaczego liście zmieniają kolor?

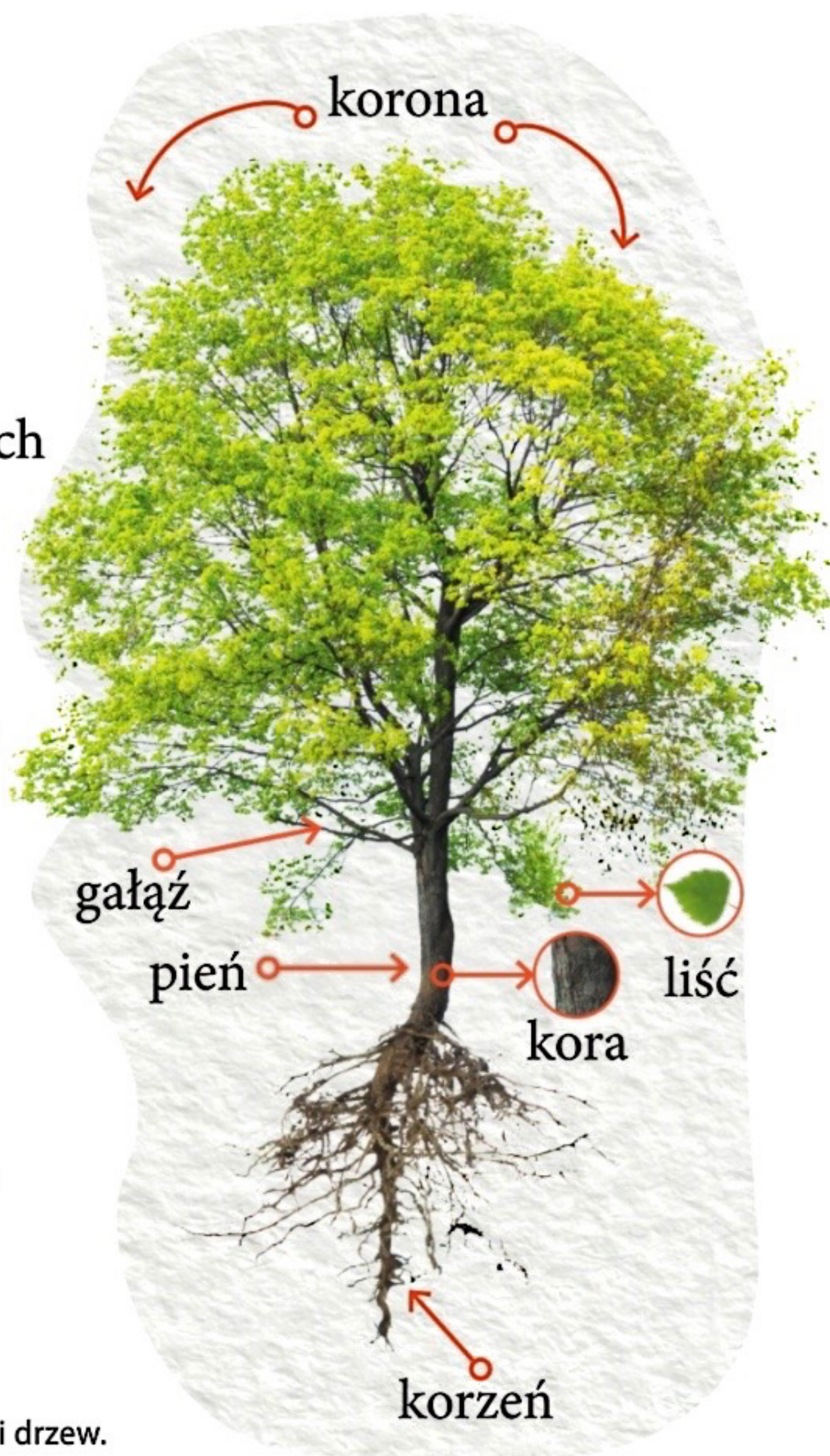
Wiosną i latem liście są zielone, bo zawierają dużo chlorofilu, czyli zielonego barwnika. Dzięki niemu w procesie fotosyntezy roślina wytwarza pożywienie. Gdy nadchodzi jesień, temperatura spada, długość dnia się skraca. Jest to „wiadomość” dla liści, żeby przygotować się do nadchodzącej, chłodniejszej pory roku. Wtedy produkcja chlorofilu zmniejsza się, a z czasem zanika. Inne barwniki zawarte w liściach nadają im jesienne barwy, takie jak pomarańczowa czy żółta. Następnie liście przybierają barwę brązową i zaczynają opadać z drzew, bo zimą są im niepotrzebne.

Drzewo to wysoka roślina z pojedynczym, zdrewniałym pędem. Ten pęd to **pień**. Pień jest pokryty **korą**, która chroni go przed uszkodzeniami. Na samej górze pnia drzewo ma **koronę** złożoną z grubszych i z cieńszych **gałęzi** pokrytych **liśćmi** lub **igłami**. Głęboko w ziemi ma **system korzeni**, którymi trzyma się podłoża i czerpie składniki potrzebne do wzrostu. Rozróżniamy drzewa liściaste oraz drzewa iglaste.

Drzewa liściaste to na przykład: brzoza, lipa, klon, dąb, kasztanowiec, buk, jesion, jarząb.

Drzewa iglaste to na przykład: sosna, świerk, jodła, modrzew.

1. Przeczytaj tekst. Wymień części drzewa.

2. Przepisz do zeszytu rzeczowniki, które są nazwami drzew.

Był pochmurny, jesienny dzień. **Grześ** i jego rodzice wybrali się do lasu na **grzyby**. Mijali wysokie **brzozy** z białą korą i żółtymi liśćmi. Za rzędem tych **drzew ujrzeli** jarząb uginający się pod ciężarem czerwonych koralików. Pod starym dębem leżało mnóstwo żołądździ. Ruda wiewiórka skakała po trawie w poszukiwaniu grzybów i owoców. **Przeglądali** się jej z zaciekawieniem. W **krzewinkach** borówek schował się jeż. Fioletowe **wrzosy** wyglądały jak leśny dywan. Leżały na nim suche liście i **trzy** pióra sójki. W mchu rosły dorodne kurki. Na ścieżce widzieli ślady leśnych zwierząt i czarne **chrząszcze**.

Ciekawe, jak to napisać

Po spółgłoskach: **p, b, t, d,**
k, g, ch, j, w, piszemy **rz**.

3. Przeczytaj tekst. Zwróć uwagę na pogrubione wyrazy. Wyszukaj na obrazku elementy, w których nazwach zapisuje się rz po spółgłoskach.

4. Wybierz trzy wyrazy z rz. Ułóż z nimi zdania i zapisz je w zeszycie.

Dąb to okazałe, długowieczne drzewo. Ma gruby pień, potężne gałęzie i rozłożystą koronę. Owocami dębu są żołądzie. To przysmak wielu leśnych zwierząt.

Brzoza jest smukłym, wysokim drzewem o charakterystycznej białoczarnej korze. Gałązki tego drzewa są wiotkie i cienkie. Owoce brzozy to małe orzeszki z cienkimi skrzydełkami.

Klon to duże drzewo o rozłożystej koronie. Owoce klonu to skrzydlaki, potocznie nazywane noskami. Są to dwa płaskie orzeszki połączone ze sobą. Mają szeroko rozstawione – jak wiatraczek – skrzydełka.

Kasztanowiec ma gruby pień i grube gałęzie, które tworzą zwartą koronę. Jego nasiona to kasztany zamknięte w kolczastych łupinach.

Jarząb to niewielkie drzewo rosnące najczęściej w parkach i lasach. Jego czerwone owoce są zebrane w grona i stanowią przysmak ptaków.

Jesion jest dorodnym drzewem o smukłym pniu pokrytym szarą, matową korą. Jego owoce – płaskie orzeszki zakończone skrzydełkiem – są zebrane w pęczki.

Ale to ciekawe!

Światowy Dzień Drzewa jest obchodzony 10 października. W tym dniu organizuje się akcje sadzenia drzew oraz porządkowania parków i lasów. Leśnicy prowadzą wówczas w szkołach i przedszkolach zajęcia edukacyjne na temat znaczenia drzew w przyrodzie. Najczęściej spotykanym w Polsce drzewem jest sosna. Inne często spotykane drzewa to: brzozy, świerki i dęby. Najdłużej żyjące drzewa to cisy i dęby. Najstarszym drzewem w Polsce jest cis pospolity z Henrykowa Lubańskiego. Jego wiek szacuje się na około 1300 lat.

5. Zapamiętaj nazwy drzew, ich wygląd oraz kształt liści, owoców i nasion.

6. Napisz nazwy drzew w zeszycie.

7. Jakie inne drzewa rosną w twojej okolicy?

Bardzo lubię jesień.

To czas, kiedy mogę z łatwością znaleźć wszystkie moje przysmaki. Są to: nasiona, orzechy i grzyby. Wiosną zjadam też pączki – oczywiście te rosnące na drzewach, a nie te z cukierni!

Lubię owady, jajka i pisklęta ptaków.

Jesień pełna nasion i owoców jest dla mnie bardzo ważna. Wtedy gromadzę zapasy na zimę, w czasie której trudno o moje przysmaki. Owoce i nasiona ukrywam w swojej dziupli lub w gnieździe, między mchem i trawą, którymi wyściełam swój domek. Przydadzą się na chłodne dni. Niestety, zdarza mi się o nich zapomnieć. Jem też nieco więcej, żeby zrobić zapasy tłuszczu pod futerkiem. Zimą nie śpię, ale rzadko wychodzę ze swojej dziupli. Lubię biegać po parkach i lasach w ciągu dnia. Szkoda, że zimą dni są bardzo krótkie.

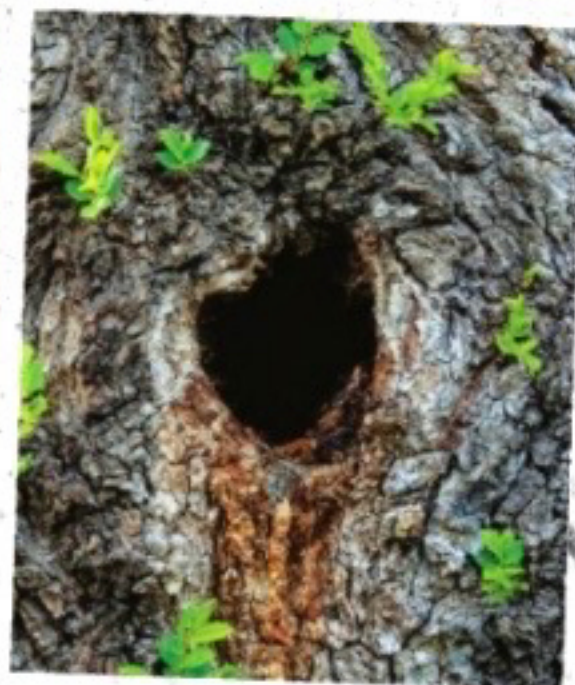

1. Przeczytaj, co wiewiórka mówi o sobie. Czym się żywi? Dlaczego jesień to ważna pora roku dla wiewiórki?

Wiewiórka jest **gryzoniem**. Ma ostre zęby. Siekacze to zęby wiewiórki, które stale rosną. Służą jej do gryzienia jedzenia, kopania dołków, a nawet do obrony. Musi je ścierać, gryząc twarde drewno, orzechy i gałązki. Wiewiórka ma uszy zakończone pędzelkami. Doskonale słyszy. Dorosłe zwierzątko waży do 300 gramów.

Jest **ssakiem**, który ma krótkie kończyny i długi ogon. Jej ciało ma długość do 20 centymetrów, a puszysty ogon nawet do 25 centymetrów.

Młode wiewiórki rodzą się zwykle dwa razy w roku, a jednorazowo jest od 3 do 7 wiewiórcząt. Mogą żyć do 7 lat, ale na wolności najczęściej żyją do 4 lat. Ich wrogiem jest kuna.

Wiewiórka żyje w lasach i parkach na terenie całej Polski.

Mieszka w **dziuplach** lub w opuszczonych ptasich gniazdach. Często buduje swoje własne gniazdo, które ukrywa wysoko w koronach drzew.

2. Przeczytaj teksty. Wyjaśnij, co to znaczy, że wiewiórka jest gryzoniem.

3. Jakie ciekawostki na temat tego zwierzęcia udało ci się zapamiętać?

Kim zostać w przyszłości?

Antek przyglądał się babci. Przekręcał głowę na boki: raz w lewo, raz w prawo. Widać było, że się nad czymś zastanawia. W końcu zapytał:

- Babciu, skąd się wie, kim być w przyszłości?
- To bardzo trudne pytanie, Antku. Tego się nie wie.
- Nie wie się?
- Można marzyć, aby kimś być, ale nie znamy przyszłości.
- A ty miałaś takie marzenia? Kim chciałaś zostać w przyszłości?
- Najpierw chciałam być tancerką. Lubiłam tańczyć i śpiewać.
- Ale nie zostałam tancerką. Dlaczego?
- Na zajęciach okazało się, że trzeba się temu poświęcić. Codziennie ćwiczyć, a ja... wolałam jednak robić inne rzeczy.
- Jakie, babciu?
- Wolałam chodzić po lesie i obserwować przyrodę. Zbierać i suszyć liście. Obserwować żaby w stawie.
- Już wszystko rozumiem!
- Co rozumiesz?
- Rozumiem, dlaczego zostałam nauczycielką przyrody.

- To prawda. W życiu powinno się wybrać taki zawód, aby robić to, co się lubi.
- A ty lubisz przyrodę.
- Tak. Lubię hodować rośliny, poznawać życie zwierząt, obserwować zmiany, które dzieją się na świecie w różnych porach roku.
- Co jeszcze trzeba lubić, aby zostać nauczycielem?
- Na pewno trzeba lubić dzieci i młodzież oraz chętnie pogłębiać swoją wiedzę. Najpierw trzeba skończyć studia, a później dalej się uczyć, bo przecież świat wciąż się zmienia.
- Nasza pani w szkole też tak mówi i też ciągle się uczy. Mówi nawet, że uczy się od nas. Babciu, coś jeszcze trzeba umieć?
- Umieć wyjaśniać i nie denerwować się, gdy ktoś myśli inaczej lub czegoś nie rozumie. Trzeba być cierpliwą osobą.
- Myślę też, że mądrą.
- To bardzo miłe, co mówisz, Antku. A ty? Wiesz już, kim chciałbyś zostać w przyszłości?
- Jeszcze nie wiem, ale będę sprawdzał, co lubię, aby dobrze wybrać. Antek przytulił się mocno do babci i rozmyślał o tym, co lubi. Przypomniało mu się pieczenie babeczek, budowanie domków dla zwierząt, spacer po lasach i łąkach.

Sabina Piłat

1. Przeczytaj rozmowę Antka z babcią. Powiedz, co należy zrobić, aby zostać nauczycielem.
2. Kim mógłby zostać Antek w przyszłości?
3. Kim chcesz być, gdy dorośniesz?

Młodsza siostra

Od jakiegoś czasu Kasia, najlepsza przyjaciółka Natalki, była bardzo smutna. Natalka wszelkimi sposobami próbowała ją rozbawić. Pewnego dnia wymyśliła zabawę w kukielki i pomalowała każdy palec innym kolorem.

– Zobacz, Kasiu. To są aktorzy i aktorki, a my możemy nimi poruszać i udawać, że rozmawiają.

– Nie chcę się w nic bawić – odpowiedziała Kasia.

Wszyscy zauważyli, że dziewczynka bardzo się zmieniła. Łatwo wpadała w złość i nie miała apetytu. Pewnego dnia pani zaproponowała, żeby każde dziecko narysowało swoją rodzinę. Na rysunku Kasi pojawili się mama i tata, a obok nich dziecięcy wózek.

– A dlaczego ciebie nie widać? Schowałaś się w wózku? – zainteresowała się Natalka.

– Tam jest moja siostra Ola. Urodziła się miesiąc temu. Mnie nie ma na obrazku, bo ja już nie jestem dla nikogo ważna – odpowiedziała Kasia, a w jej oczach pojawiły się łzy.

– Dlaczego tak myślisz? – zapytała Natalka.

– Bo mama i tata nie mają już dla mnie czasu. Nie grają ze mną w warcaby i nie słuchają, gdy śpiewam im nową piosenkę. Ciągłe noszą moją siostrę na rękach, mówią do niej: „Gu, gu, gu”, i wszystkim się chwala nową córeczką. Nikt mnie już nie kocha!

– Jak można nie kochać takiej dziewczynki jak ty? – odpowiedziała Natalka. – Przecież to ty nauczysz Olę układać klocki, rysować, rozróżniać kolory i sznurować buty. Jesteś bardzo ważna. Starsza siostra to skarb!

– Moi rodzice tak nie myślą. Wczoraj podeszłam do łóżeczka, żeby pokazać Oli nowego misia, a mama na mnie nakrzyczała, że ją obudzę. Też chcę być malutka, bo wtedy będą mnie znowu przytulać.

Natalka wystawiła trzy palce i powiedziała, że to są rodzice Kasi, a najmniejszy paluszek to Ola. Poprosiła przyjaciółkę, żeby wybrała jeden palec swojej dłoni i nazwała go Kasią.

– Jestem taka zmęczona. Całą noc przewijałam i karmiłam niemowlaka – powiedziała Natalka, naśladując mamę Kasi. – Bardzo chcę poczytać bajki mojej starszej córeczce. Gdzie jest moja Kasia?

– Tu jestem, mamusiu – Kasia pomachała palcem. – Myślałam, że o mnie zapomniałaś. Jest mi smutno, że nie masz dla mnie czasu.

– Przepraszam, postaram się to zmienić. Będiesz mogła pokazać siostrzyczce świat, bo jesteś mądrą i pomocną starszą siostrą – powiedziała Natalka.

Po raz pierwszy od dawna na twarzy Kasi pojawił się uśmiech. Następnego dnia przyszła do szkoły i powiedziała do Natalki:

– Wiesz, moi rodzice mnie jednak kochają. Powiedzieli, że jestem ich pierwszą córeczką, z której są bardzo dumni, i nikt mnie nigdy nie zastąpi.

Agata Widzowska

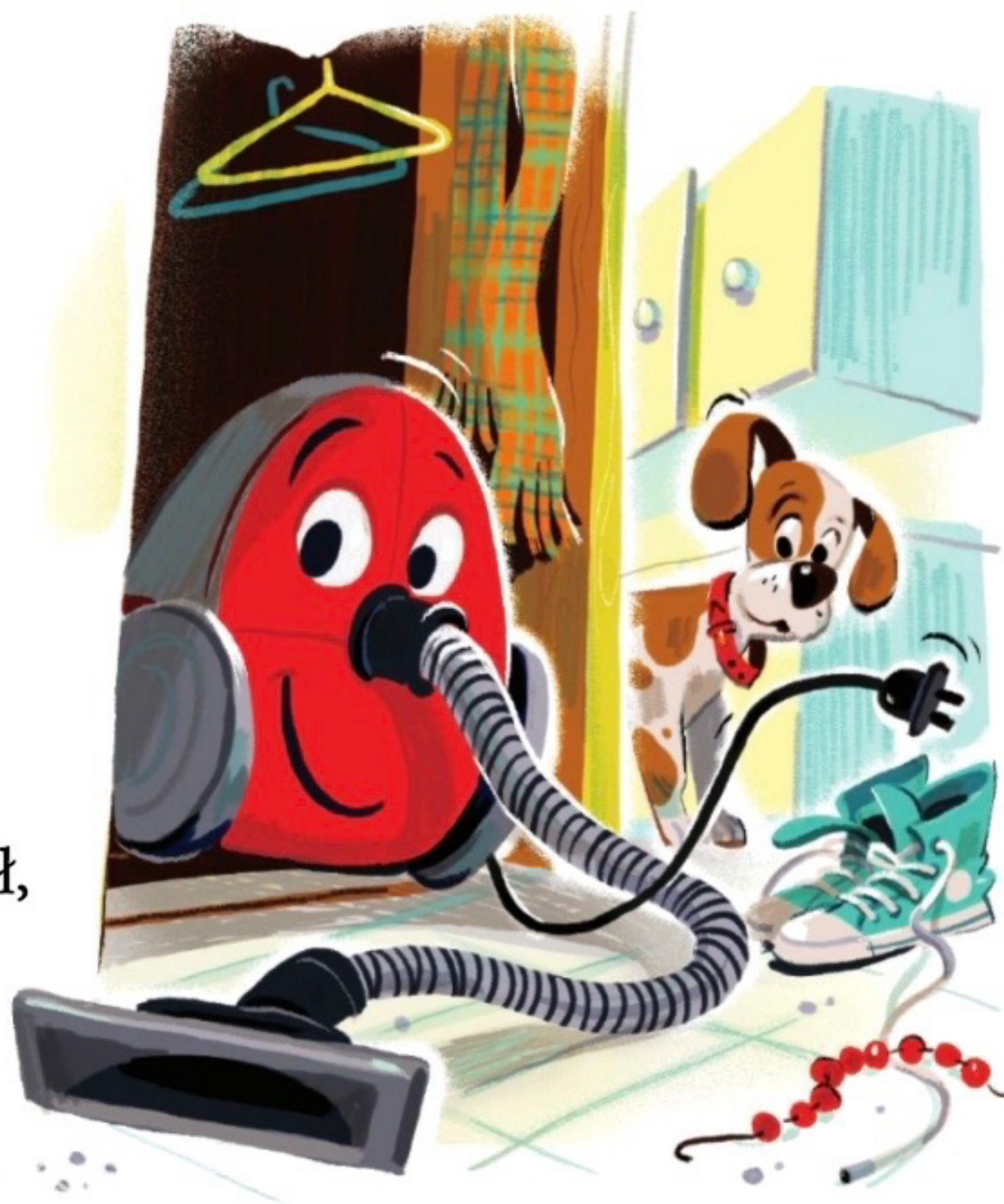
1. Powiedz, co zmieniło się w życiu Kasi. Jak się z tym czuła?

2. O czym opowiadała Natalce?

3. Jak Natalka ją pocieszyła? Co jej poradziła?

Odkurzacz

Gdy nikogo nie ma w domu,
nasz odkurzacz po kryjomu
z garderoby się wynurza
i całutki dom odkurza.
Zanim jeszcze zacznie brykać,
ogon do kontaktu wtyka,
potem dmucha, ssie i wyje,
nic się przed nim nie ukryje!
Wczoraj w kuchni zgrabnie tańczył,
znalazł skórę pomarańczy,
potem **pożarł** ziarnko grochu,
mamy fartuch zmełł po trochu.
W końcu zajrzał do lodówki,
zjadł ze smakiem trzy parówki,
łyknął wieczko od słoika,
pieska wygnał spod stolika.

Rychło ruszył znów do boju,
warcząc głośno w przedpokoju.
Zjadł korale z jarzębiny,
ziaren piasku dwa tuziny.
Z buta **wyssał** mi sznurówkę,
znalazł gdzieś pluszową krówkę,
pożarł krówce jedną łątkę,
potem połknął szalik w kratkę.
Wszystkie inne w domu sprzęty
strach obleciał niepojęty:
„On się z nami bawi w berka!”
– odezwała się froterka.
„Już paproszków zjadł ze trzysta
ten odkurzacz egoista!”
Szufla na to: „To ci bieda!
Szczotkę trzeba będzie
sprzedać!”

Zmiotka szura do szufelki:
 „Ja tam, na wypadek wszelki,
 pędem zmiotam przed tym stworem!”
 – i umknęła w kąt z wigorem.
 Szufla się za szczotką chowa,
 drży ze strachu ścierka nowa,
 mop się tuli do wiaderka,
 zmywak zmył się, drze się ścierka...
 W końcu szczotka rzecze z góry:
 „Los nas czeka dość ponury.
 Ja rozumiem: zamiatanie
 to prawdziwe jest sprzątanie,
 ale to, co on wyprawia,
 niepokojem mnie napawa.
Szumi, huczy, szura, świszczy,
 wszystko na swej drodze zniszczy!
 Zróbmy coś, by poszedł stąd!”
 Nagle... ktoś wyłączył prąd!
 A odkurzacz? **Staął, prychnął,**
 paproszkami wokół **kichnął,**
 kapeć wypluł jakiś stary,
 w końcu zamilkł. Czy to czary?
 Nie, to tata wrócił w porę
 i rozprawił się z potworem.

Agnieszka Frączek

Pamiętaj!

Czasowniki to wyrazy
 oznaczające czynności.
 Pytamy o nie:
Co robi? Co robią?

Co robi? myje, sprząta,
 porządkuje, odkurza
Co robią? myją, sprzątają,
 porządkują, odkurzają

1. Przeczytaj wiersz. Powiedz, co robił odkurzacz.

2. Przeczytaj informacje o czasowniku.
 Wypisz z wiersza cztery przykłady czasowników.
 Dopisz swoje propozycje.

W parkach i w lasach zrobiło się pusto. Nie słysząc już ptasiego śpiewu. Gdy nadejdzie zima, dla większości ptaków nie będzie dość pożywienia. Dlatego odleciały tam, gdzie nie zabraknie im smakołyków.

Jako pierwsze odleciały **wilgi**, które zjawiały się u nas późną wiosną. Samce mają całe ciało jaskrawożółte, z wyjątkiem czarnych skrzydeł i ogona. Przyleciały do Polski w maju, a już w sierpniu szykowały się do odlotu, by we wrześniu na dobre pożegnać nasze lasy. Wilgi są ptakami chronionymi.

Razem z wilgami odleciały kukułki. To również są ptaki chronione. Pierwsze kukanie można było usłyszeć w lesie z końcem kwietnia. **Kukułki** słyną z tego, że podrzucają swoje jaja do gniazd innych ptaków. Pod koniec sierpnia już odlatują. Lecą do ciepłych krajów samotnie. Inaczej, bo całymi stadami, odlatują **czajki, żurawie, jaskółki, bociany, jerzyki i szpaki**.

Słowiki słyną z pięknego śpiewu. Te małe ptaszki przylatują do Polski na początku maja. W ciepłe wiosenne poranki i wieczory samce słowików koncertują w parkach i lasach. Odlatują z Polski z końcem sierpnia. Słowiki są w Polsce gatunkami chronionymi.

Z początkiem kwietnia w polskich lasach pojawia się **dudek**. Ten duży ptak słynie z pięknego czubka z piór na głowie, który rozpościera, gdy się czymś niepokoi. W Polsce coraz trudniej spotkać dudka. Na początku września dudek odlatuje. Ptak ten jest pod ochroną.

1. Przeczytaj tekst. Wymień ptaki odlatujące do ciepłych krajów. Powiedz, co wiesz o tych ptakach.
2. Poszukaj informacji o jaskółkach, bocianach lub dzikich gęsiach i zaprezentuj je w klasie.

– Dzień dobry, panie Bocianie.

– Dzień dobry, pani Sójko.

– Gdzie się pan tak spieszy, że aż gubi pióra?

– Spieszę się na sejmik bociani, na łąkę pod brzozowym laskiem. Czekają tam na mnie.

– Ja też się spieszę. Muszę kupić walizkę. Pojemną, ale lekką.

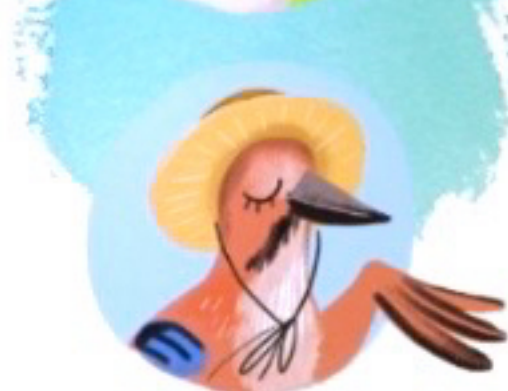
– A na cóż pani walizka? Nie lepiej podróżować bez bagażu?

– Może i lepiej, ale ja wolę zabrać wszystkie swoje cenne rzeczy. Od lat nie mogę kupić takiej walizki, by wszystko pomieściła.

– Moja żona, pani Bocianowa, mówiła mi, że się pani od lat wybiera za morze i wybrać się nie może.

– Tak, wszystko przez brak dobrej walizki.

3. Przeczytajcie dialog z podziałem na role. Z jakiego powodu sójka nie odleciała?

Wybiera się sójka za morze,
Ale wybrać się nie może.
„Trudno jest się rozstać z krajem,
A ja właśnie się rozstaję”. (...)
Odwiedziła najpierw Szczecin,
Bo tam miała dwoje dzieci,
W Kielcach była dwa tygodnie,
Żeby wyspać się wygodnie,
Jedną noc spędziła w Gdyni
U znajomej gospodyni, (...)
Odwiedziła w Gnieźnie wujka,
Potem matkę, ojca, syna
I kuzyna z Krotoszyna.
Pożegnała się z rodziną,
A tymczasem rok upłynął.
Znów wybiera się za morze,
Ale wybrać się nie może.
Myśli sobie: „Nie zaszkodzi
Po zakupy wpaść do Łodzi”. (...)
Potem jeszcze z lotu ptaka

Obejrzała miasto Kraka:
Wawel, Kopiec, Sukiennice,
Piękne place i ulice. (...)
Odwiedziła w Gdańsku stryja,
A tu trzeci rok już mija.
Znów wybiera się za morze,
Ale wybrać się nie może.
„Trzeba lecieć do Warszawy,
Pozłatwiać wszystkie sprawy,
Paszport, wizy i dewizy,
Kupić kufry i walizy”.
Zabawiła tydzień cały,
Miesiąc, kwartał, trzy kwartały,
Gdy już rok przebyła w mieście,
Pomyślała sobie wreszcie:
„Kto chce zwiedzać obce kraje,
Niechaj zwiedza. Ja – zostaję”.

Jan Brzechwa

© Copyright by Spadkobiercy Jana Brzechwy

4. Co robiła sójka w Łodzi? Kogo odwiedziła w Szczecinie, a kogo w Gnieźnie? Jakie sprawy miała do załatwienia w stolicy? Ile czasu spędziła w Warszawie?
5. Wyjaśnij, co oznacza przysłowie: *Wybierać się jak sójka za morze*.

Kochana Natałko!

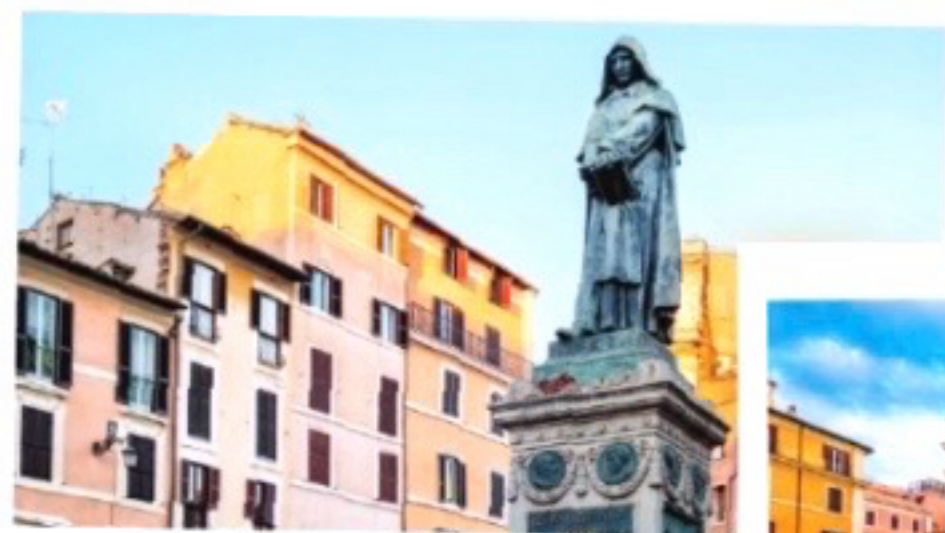
Jestem w Rzymie! To naprawdę niezwykle miasto. Chodzę ulicami i przyglądam się starożytnym ruinom. Koloseum jest piękne. Bardzo podobały mi się też Fontanna di Trevi i Schody Hiszpańskie. Pada deszcz, ale na placu Campo di Fiori kupiłam porządne kalosze.

Pozdrawiam
ciocia Kinga

PS Uściskaj rodziców i powiedz,
że kupiłam pyszny ser i makaron!

Natałka Mikus

1. Przeczytaj pozdrowienia od cioci Kingi. Powiedz, co robiła w Rzymie.
2. Przyjrzyj się zdjęciom i powiedz, co przedstawiają.

wieża
kontrolna

hangar

obsługa
terminalowa

pilot

stewardesa
(wymawiaj
stjuardesa)

Pamiętaj!

Bardzo lubię latać. To jest **zdanie oznajmujące**.
Kto nie wziął z domu biletów? To jest **zdanie pytające**.
Podaj mi te bagaże. To jest **zdanie rozkazujące**.

Każde ze zdań może dodatkowo wyrażać emocje.
Zakończone jest wówczas **wykrzyknikiem**.

Bardzo lubię latać!
Kto nie wziął z domu biletów?!
Podaj mi te bagaże!

płyta lotniska

bagażowy

Kto czuwa nad ruchem samolotów w powietrzu i na płycie lotniska?

Kontroler ruchu lotniczego czuwa nad bezpieczeństwem samolotów znajdujących się w przestrzeni powietrznej i tych lądujących na lotnisku. Uważnie obserwuje ruch samolotów w powietrzu, wydaje pilotom zezwolenia na start lub na lądowanie. Kontroluje trasę lotu samolotów, a także rozwiązuje niespodziewane problemy występujące w ruchu lotniczym.

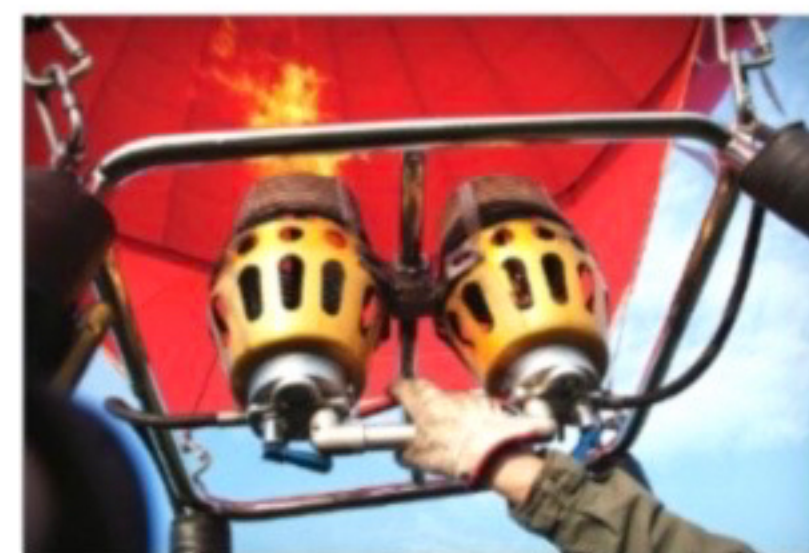
3. Przyjrzyj się obrazkowi i nazwij elementy lotniska. Opowiedz, co dzieje się na lotnisku. Powiedz, kto tam pracuje i jakie ma zadania.
4. Dokąd można polecieć samolotem? Jeśli już leciałaś/leciałeś samolotem, opowiedz o swojej podróży.
5. Przeczytaj zdania umieszczone w ramce. Powiedz, czym się różnią.

Balon to statek powietrzny, który nie ma silnika. Składa się z **czaszy** – wykonanej z lekkiej, ale wytrzymałej tkaniny – oraz z **kosza** zwanego **gondolą**. Aby balon uniósł się do góry, należy jego czaszę wypełnić gorącym powietrzem. Używa się do tego palnika na gaz, który ogrzewa powietrze wewnątrz balonu. Balon leci tak długo, dopóki powietrze się nie wychłodzi.

Próby lotów balonem podejmowano od ponad 200 lat. Pierwsze z nich były lotami bezzałogowymi, to znaczy, że w balonie nie było ludzi ani zwierząt. Nie wszystkie próbne loty miały szczęśliwe zakończenie. Jednak konstruowano coraz to doskonalsze balony i w końcu ludzie zaczęli odbywać nimi loty, stojąc w koszu podwieszonym pod ogromną czaszą balonu.

Balony wykorzystuje się zarówno do transportowania ludzi, jak i do celów naukowych. Można odbywać w nich loty widokowe.

W Polsce od lat odbywa się wiele zawodów balonowych. Można wtedy podziwiać te niezwykle statki powietrzne, dowiedzieć się, jak latają, oraz odbyć nimi loty widokowe.

● ○ ○ ○ ○

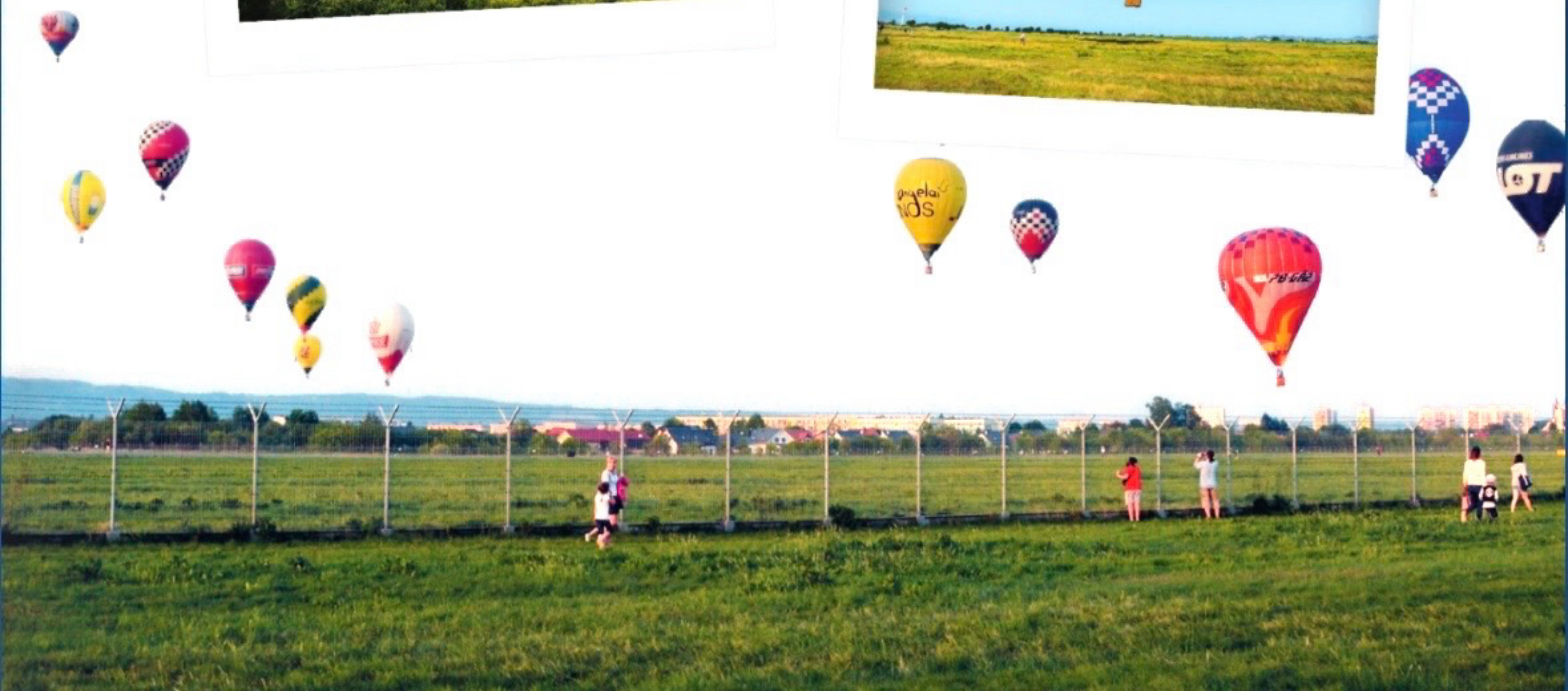

○ ● ○ ○ ○

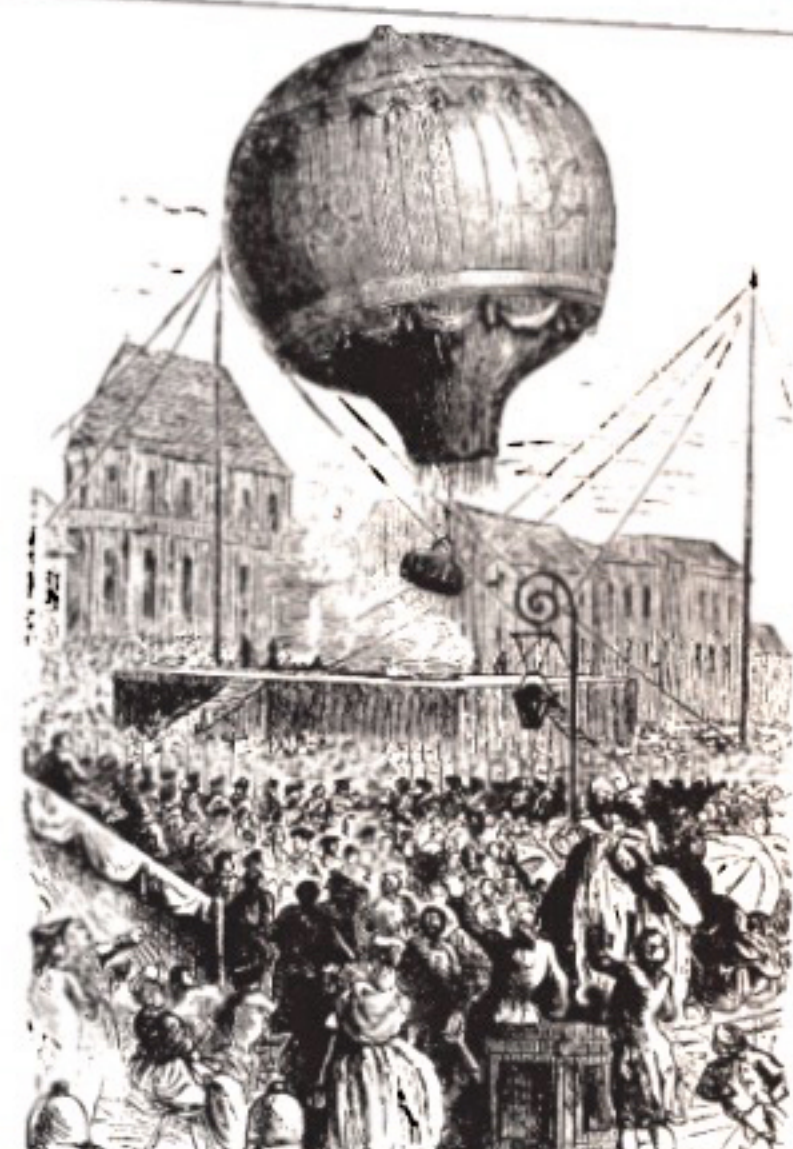
○ ○ ● ○ ○

Ale to ciekawe!

Pierwszy balon, zbudowany ponad 200 lat temu z papieru i płótna, został publicznie zaprezentowany przez braci Montgolfier (wymawiaj Mągolfie) we Francji. Wypełniony gorącym powietrzem, uniósł się do góry na wysokość dwóch kilometrów i pokonał odległość ponad dwóch kilometrów. W kolejny lot bracia wysłali kaczkę, koguta i barana. Zwierzęta siedziały w skrzynce. Balon niestety się rozdarł, po chwili łagodnie opadł na ziemię. Znajdującym się w nim zwierzętom na szczęście nic się nie stało.

1. Przeczytaj tekst. Nazwij części balonu i powiedz, w jaki sposób unosi się on w powietrzu.
2. Opowiedz o lotach balonu braci Montgolfier.

Chyba już rozumiem,
dlaczego balony latają!

Doświadczenie
wykonajcie pod opieką
osoby dorosłej.

1. Przygotujcie: balon, szklaną butelkę, dwa garnki – jeden z gorącą wodą, drugi z zimną wodą.
2. Nadmuchajcie balon, aby trochę rozciągnąć gumę. Wypuście z niego powietrze.
3. Nałóżcie balon na butelkę.
4. Wstawcie butelkę z balonem do garnka z gorącą wodą. Obserwujcie, co się wydarzy.
5. Przełóżcie butelkę z balonem do garnka z zimną wodą. Obserwujcie, co się wydarzy.

Królowa Róża szuka swojego **ołówka**. Nie ma go na **półce**, nie ma go też na stole. **Król Józef** pomaga jej w poszukiwaniu, ale znalazł tylko kluczyk. **Królowa** otworzyła nim swoje **różowe** pudełko, które dostała od znajomej **wróżki**.

Zajrzała do środka i uśmiechnęła się z ulgą. W środku był jej **krótki**, **żółty ołówek**. Królowa zaraz napisze nim ogłoszenie o spotkaniu pod wysokim dębem. Musi się pospieszyć, bo jest już bardzo **późno**, a spotkanie ma się odbyć jutro.

Pisać poprawnie
to wielka sztuka.
Kto czegoś nie wie,
tu rady szuka.

Ciekawe, jak to napisać

Pisowni niektórych wyrazów z **ó** nie tłumaczy żadna reguła ortograficzna. Ich pisownię trzeba zapamiętać.

1. Przeczytaj tekst. Opowiedz, co działo się w zamku.
2. Wymyśl, jak mogło brzmieć ogłoszenie napisane przez królową Różę.
3. Zwróć uwagę na pogrubione wyrazy w tekście. Wyszukaj na obrazku elementy, w których nazwach zapisuje się **ó**.
4. Wybierz z tekstu trzy wyrazy z **ó**. Ułóż z nimi zdania i zapisz je w zeszycie.

góra, sójka, jaskółka,
królik, wróbel, ogórek

5. Przyjrzyj się obrazkowi. Przeczytaj pytania i słowa kluczowe.

Od czego wszystko się zaczęło?
Co wydarzyło się później?
Czy stało się coś zaskakującego?
Jak to się skończyło?

Pewnego dnia... Dawno... Najpierw... Na początku... Wtedy...
Później... Następnie... Po tym... Wcześniej... Zanim... Ostatecznie...

6. Podzielcie się na grupy i wymyślcie opowiadanie związane z obrazkiem. Skorzystajcie z pytań i słów kluczowych.

1. Przeczytaj tekst. Powiedz, jakie są oznaki jesieni.

– Lubię nasze jesienne spacery – powiedziała Natałka, gdy wędrowała leśną ścieżką z mamą, tatą i siostrą. Miała na sobie żółty płaszczyk i szalik. Na dworze nie było już tak ciepło, jak jeszcze miesiąc temu. Kolorowe drzewa szeleściły liśćmi. Delikatne, złote brzozy chyliły się ku ziemi. Silne dęby zgubiły już niemal wszystkie liście. Po jednym z drzew wspinała się ruda wiewiórka. Znalazła żołędzie, które teraz niosła do swojej dziupli. Natałka uważnie rozglądała się wokół siebie. Bardzo chciała wypatrzyć ostatnie jesienne grzyby. Wzięła ze sobą wiklinowy koszyk. Tata pokazywał Helence klucz ptaków odlatujących do ciepłych krajów. Głębiej w lesie Natałka dostrzegła wśród wrzosów kopiec liści. Miała ochotę się nimi pobawić, ale przypomniała sobie opowieści Antka o tym, jakie zwierzątko może się wśród nich ukrywać.

2. Wskaż poprawne odpowiedzi na pytania.

- Dokąd wybrała się rodzina Natałki na spacer?
a) do parku b) do lasu c) nad jezioro
- Jakie drzewo nie jest wymienione w tekście?
a) dąb b) brzoza c) klon
- Czego szukała Natałka?
a) liści b) wrzosów c) grzybów
- Co oglądali tata i Helenka?
a) klucz znaleziony na ziemi b) odlatujące ptaki c) kolorowe liście

3. Wyszukaj w tekście rzeczowniki i przyporządkuj je do odpowiednich grup.

Nazwy osób

Nazwy zwierząt

Nazwy roślin

Nazwy rzeczy

4. Nazwij roślinę, przedmioty i zwierzęta przedstawione na zdjęciach. Powiedz, która nazwa ma najwięcej sylab.

5. Przeczytaj wyrazy zapisane na kolorowych polach. Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie.

- Który wyraz ma:

5 głosek i 6 liter?

6 głosek i 7 liter?

6 liter i 6 głosek?

4 głoski i 6 liter?

żyrafa

drzewo

warzywa

pocztówka

deszcz

- Policz litery i głoski w wyrazie, który nie został wymieniony. Powiedz, ile ich jest.

6. Przeczytaj zdania. Zapisz je z pamięci w zeszycie.

Natalka założyła żółty płaszcz.
Przyniosła z lasu żołędzie.

Pogoda ma wpływ na życie ludzi i zwierząt. Ludzie nauczyli się coraz dokładniej przewidywać pogodę. Pomagają im w tym nowoczesne technologie. Można przewidzieć, jakie zjawiska pogodowe będą w najbliższych godzinach, dniach, a nawet – z mniejszą dokładnością – w najbliższych tygodniach. Dzięki temu ludzie mogą planować na przykład podróże, prace w polu czy ubiór na kolejny dzień.

Prognoza pogody na 28 października

Na północy Polski przewidujemy opady. Na pozostałym obszarze wystąpi zachmurzenie z przejaśnieniami. Słońcem będą się cieszyć mieszkańcy Łodzi, Wrocławia i Krakowa. Wiatr będzie północny, umiarkowany. Przewidujemy temperaturę od 8 stopni Celsjusza na północy kraju, do 12 stopni na południu.

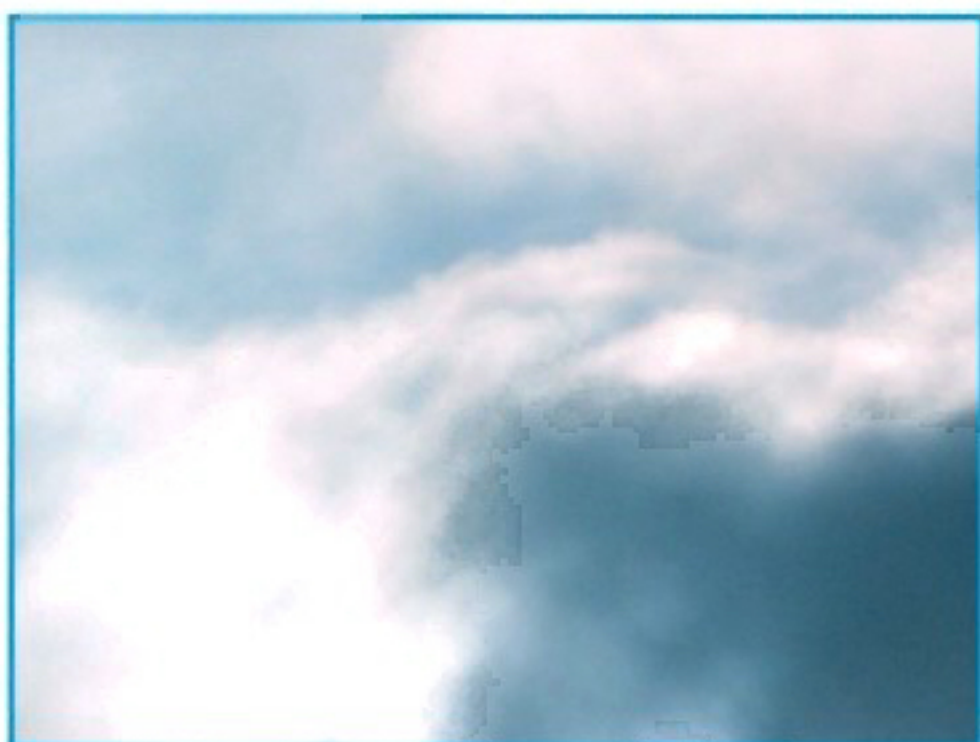
1. Popatrz na mapę pogody. W jakich miastach spadnie deszcz? Jaka pogoda będzie na wschodzie, a jaka na południu Polski?
2. Powiedz, komu i do czego jest potrzebna prognoza pogody.
3. Pobawcie się w parach w prezenterów pogody. Zaprezentujcie prognozę pogody kolegom i koleżankom.

Chmury kłębiaste mają postać dużych, białych kłębków przypominających baranki. Zazwyczaj nie przynoszą opadów, najczęściej oznaczają dobrą pogodę.

Chmury pierzaste wyglądają jak piórka lub niteczki. Nie zwiastują opadów, ale zapowiadają zmianę pogody.

Chmury warstwowe tworzą jednolitą, białą lub szarawą zasłonę pokrywającą większą część nieba. Często przynoszą opady w postaci przelotnego deszczu lub śniegu.

Jesienią często jest **deszczowa** pogoda. Ranki i wieczory bywają chłodne. Pojawiają się **mgły**. Zdarza się, że późną jesienią pada **śnieg z deszczem** lub **śnieg**. Mogą się pojawić przymrozki, a na trawie – **szron**. Należy ubierać się stosownie do pogody.

4. Wymień rodzaje chmur i opadów.

Ale to ciekawe!

Zdarza się, że chmura występuje tak nisko nad ziemią, że możemy jej dotknąć. Jednak meteorolodzy nie nazywają jej chmurą, tylko **mgłą**. Tak samo jak chmura mgła składa się z kropelek wody.

5. Co to jest mgła?

Instrukcja wykonania deszczomierza

1. Przygotuj potrzebne materiały.
2. Poproś osobę dorosłą, by odcięła górną część butelki.
3. Na dno dolnej części wsyp kamyki.
4. Na dolnej części butelki narysuj, w takich samych odległościach, kreski, używając linijki. To będzie miarka. Zaczynij mierzyć od kamyków.
5. Przymocuj taśmą odciętą część butelki, wkładając ją do środka dolnej części.
6. Nalej tyle wody, by pokryła kamienie. Gotowy deszczomierz wystaw na deszcz.

1. Porównaj pomiary ze swojego deszczomierza z pomiarami kolegów i koleżanek.

Ciekawe, jak to napisać

W wyrazach z zakończeniem
-ów zawsze piszemy ó,
np.: butów, szalików, zeszytów,
koszyków.

Pisać poprawnie
to wielka sztuka.
Kto czegoś nie wie,
tu rady szuka.

Ciekawa sobota

Natałka wstała wcześniej rano i od razu wyskoczyła z łóżka.

– Mamo, mamo! Pora wstawać! Mój budzik dzwonił! – zawołała.

– Mój też dał znać, że jest godzina ósma. Trzeba sprawdzić pogodę.

Podaj mi mój telefon.

Kółko w aplikacji kręciło się kilka razy, a po chwili pokazała się prognoza pogody dla Torunia.

– O, zapowiada się dziś chłodny dzień. Może wybierzemy się jutro?

Ma być ładniej – zaproponowała mama.

– Nie. W palmiarni będzie cieplej. Proszę, pojedźmy tam dziś – Natałka zrobiła smutną minę.

– No dobrze. To poszukajmy naszych **szalików** i cieplejszych **butów**.

Szalki schowałam do **worków** w szafie – powiedziała mama.

Po śniadaniu mama z Natałką szykowały się do wyjścia.

– Tu jest twój polar, Natałko.

– Nie mogę znaleźć **butów**! – zawołała dziewczynka z przedpokoju.

– Stoją obok **koszyków** z czapkami i rękawiczkami – powiedziała mama i pomogła Natalce wyjąć pudełko z butami.

Na podwórku było zimno, ale one spędzą czas w ciepłej palmiarni. Są tam bardzo ciekawe wystawy **kaktusów** i **storczyków**, które teraz obficie kwitną.

Jolanta Okuniewska

2. Przeczytaj tekst. Powiedz, dokąd wybierały się Natałka i jej mama.

3. Jaka prognoza pogody była na sobotę, a jaka – na kolejne dni?

4. Wybierz z tekstu trzy wyrazy z zakończeniem -ów. Ułóż z nimi zdania i zapisz je w zeszycie.

Barbara Kosmowska to polska poetka i pisarka. Pochodzi z Bytowa. Tworzy książki głównie dla dzieci i młodzieży, ale napisała też kilka powieści dla dorosłych. Od najmłodszych lat bardzo interesowała ją literatura i chciała zostać pisarką. Bardzo lubiła też pracować z dziećmi. Była nauczycielką języka polskiego. Jej pierwsze opowiadania ukazywały się w czasopismach już wtedy, gdy miała 17 lat. Otrzymała wiele nagród literackich.

Wszyscy radośnie krzętałi się wokół auta. Tylko Andzia straciła humor i wcale nie cieszyła jej zabawa w myjnię.

– To już czas, mamó? Musimy go sprzedać? – Andzia pocierała ściereczką błyszczącą karoserię*.

– Chodź tu do mnie, smutasio.

Usiadły na siedzeniach auta, jak kiedyś.

– Nie sprzedajemy naszego samochodu – oświadczyła mama.

– Zostaje z nami. I wspomnienia... One też zostają.

Andzia przytuliła się mocno do maminej kamizelki. Tak mocno, że poczuła zapach gumowych rękawic na jej rękach.

– Kiedyś mówiłaś, że wspomnienia bolą.

– Bo to prawda – zamyśliła się mama. – Ale nie powiedziałam ci najważniejszego. One także cieszą. Przypominają nam, kim jesteśmy i co się zdarzyło w naszym życiu.

– Czyli wszystkie wspomnienia są potrzebne? Nawet te, które bolą? – Andzia spojrzała mamie w oczy. Miały więcej światła i więcej kolorów niż przez całe ostatnie pół roku.

- Te są najważniejsze, bo po nich zostaje się takim małym bohaterem, który sobie poradził z kłopotami.
- Jak na przykład Jeremiasz?
- Jak Jeremiasz albo ty – poważnie odpowiedziała mama. Na krótką chwilę uśmiech opuścił jej twarz, ale oczy pozostały takie same. Pełne światła i kolorów.

Barbara Kosmowska, *Dziewczynka z parku* (fragment)

1. Przeczytaj informacje o autorce. Powiedz, kim chciała zostać i czy jej marzenia się spełniły.
2. Przeczytaj fragment książki i odpowiedz na pytania.
 - Jak czuła się Andzia, gdy myła auto taty?
 - Co to znaczy, że wspomnienia mogą boleć lub cieszyć?
3. Znajdź w tekście odpowiedź na pytanie: Dlaczego wspomnienia, które bolą, są najważniejsze?

– Mamo, dlaczego nie było końca świata, kiedy tatuś umarł?
– zapytała niedawno, zamykając komiks, w którym bohater ratował Ziemię przed zagładą.

– Był koniec świata, kochanie – odpowiedziała mama. – Ale poza nami nikt tego nie zauważył.

Barbara Kosmowska, *Dziewczynka z parku* (fragment)

Kowalik to niewielki ptak. Ma biały lub żółtawy brzuch, stalowoszary wierzch ciała. Przez jego oko przechodzi czarny pasek sięgający do karku. Kowalik jest ptakiem osiadłym i nie opuszcza Polski. Mieszka w dziuplach. Zasiedla lasy mieszane i liściaste oraz parki i ogrody. Żywi się nasionami oraz owadami i drobnymi bezkręgowcami, ukrywającymi się w szczelinach kory. Poszukując pożywienia, chodzi po pniach drzew – często głową w dół. Jego śpiew jest dość częsty i głośny. Słyszcy się go zarówno wiosną, latem, jesienią, jak i w cieplejsze zimowe dni.

Ale to ciekawe!

Faunista, inaczej **zoolog**, to osoba znająca się na zwierzętach, badająca ich zwyczaje.

4. Dlaczego nikt nie zauważył „końca świata” mamy i Andzi?

6. Dlaczego Andzia lubiła kowaliki? Wyszukaj w książce fragmenty na temat kowalika.

5. Jakie emocje towarzyszyły im w tym trudnym czasie?

Dla tych,
którzy odeszli
w nieznany świat,
płomień na wietrze
kołysze wiatr.
Dla nich tyle kwiatów
pod cmentarnym murem
i niebo jesienne
u góry.
Dla nich
harcerskie warty
i chorągiewek gromada,
i dla nich ten dzień –
pierwszy dzień
listopada.

Danuta Gellnerowa

1. Przeczytaj wiersz. O kim pisze autorka wiersza?
2. W jaki sposób oddano hołd tym, którzy odeszli? Przeczytaj odpowiednie fragmenty wiersza.
3. Popatrz na zdjęcia. Komu oddano hołd i zapalono znicze?

Początek listopada to czas wspomnień o naszych bliskich, którzy odeszli. Mamy w pamięci ich śmiech, ciepłe dłonie i pogodne spojrzenia. Pamiętamy wspólne święta, wakacje albo granie w gry planszowe. Niektórych osób wcale nie pamiętamy. Znamy je tylko ze zdjęć i z opowiadań rodziców.

Aby pamięć o nich trwała, 1 listopada odwiedzamy cmentarze i zapalamy znicze – symbole naszej pamięci. Zachowujemy się cicho, skupiamy się na wspomnieniach. Po bliskich zostają różne przedmioty: zdjęcia, haftowane serwetki, szalik zrobiony na drutach, karmnik dla ptaków, listy... Te pamiątki często są przekazywane z pokolenia na pokolenie.

4. Przeczytaj tekst. Powiedz, w jaki sposób ludzie czczą pamięć o swoich bliskich.
5. Napisz w zeszycie, jakie pamiątki po bliskich, którzy odeszli, są w twoim domu.
6. Wyjaśnij, co znaczy zwrot: *przekazywać z pokolenia na pokolenie*.

Spis treści

Wracamy z wakacji

Spotkanie po wakacjach	4–5
Spotkanie po wakacjach, cd.	6–7
Wakacyjne wspomnienia	8–9
Bezpieczna droga do szkoły	10–11

Nasze sprawy

Wśród przyjaciół	12–13
Nasze klasowe zasady	14–15
Dobry kolega, dobra koleżanka	16–17
Nasze zdolności. Dzień Kropki	18–19

Jak się porozumiewamy

Alfabet	20–21
Porozumiewamy się bez słów	22–24
Używamy słów	25–26

Spotkanie z lekturą „Asiunia”

Spotkanie z lekturą	27
---------------------------	----

Jesień w sadzie i w ogrodzie

Na straganie	28–31
Rumiane jabłko	32–33
Zdrowie z sadu i z ogrodu	34–35
W świecie zwierząt	36–37

Wiem, umiem, rozumiem – 1

38–39

Jesienne kolory, zapachy i odgłosy

Jesień pod lupą	40–41
Jesień u fryzjera	42–43
Szumia drzewa	44–47
Święto wiewiórki	48–49

Wokół nas

Kto nas uczy?	50–51
Kogo kocham i szanuję	52–53
Porządek w pokoju	54–55

Jesienne pożegnania. Loty i odloty

Sójka pakuje walizki	56–58
W chmurach	59–61
Podróż balonem	62–64
Spotkanie w lesie, pod wysokim dębem	65–67

Wiem, umiem, rozumiem – 2

68–69

Jesienne nastroje

Jesienny kalendarz pogody	70–71
Deszczowy dzień	72–73

Spotkanie z lekturą „Dziewczynka z parku”

Spotkanie z lekturą	74–76
Zatrzymany czas	77–78

Lektury w klasie 2

Joanna Papużyńska, *Asiunia*

Barbara Kosmowska, *Dziewczynka z parku*

Tom Justyniarski, *Psie troski, czyli o wielkiej przyjaźni na cztery łapy i dwa serca*

Julita Grodek, *Mania, dziewczynka inna niż wszystkie*

Hans Christian Andersen, *Dziewczynka z zapalkami*

Åsa Lind, *Piaskowy Wilk*

Aleksandra i Daniel Mizielińscy, *Którędy do Yellowstone?*

Maria Krüger, *Karolcia*

Grzegorz Kasdepke, *Detektyw Pozytywka*

Jan Brzechwa, *Wybór wierszy* – wiersze: *Na straganie, Sójka, Sum, Żyrafa, Wielbłąd, Kangur, Papuga*

Barbara Tylicka, *O krakowskich psach i kleparskich kotach. Polskie miasta w baśni i legendzie* – *Bazyliszek*

Zdjęcia

Tomasz Suszczyński: s. 64: zdjęcia do doświadczenia, s. 72: zdjęcia do doświadczenia

REPORTER: s. 27: Joanna Papużyńska (JACEK DOMINSKI), s. 62: zawody balonowe w Krośnie (Wojciech Zatwarnicki), s. 74: Barbara Kosmowska (Gerard)

Fotolia: s. 31: wóz (Boltenkoff)

s. 71: chmury warstwowe: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Chmura_\(meteorologia\)#/media/Plik:Sun_through_Stratus.JPG](https://pl.wikipedia.org/wiki/Chmura_(meteorologia)#/media/Plik:Sun_through_Stratus.JPG), <https://commons.wikimedia.org/CC-BY-SA> (Simon Eugster)

s. 77: grób Jana Brzechwy (https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Nagrobek_jan_brzechwa.JPG / CC BY-SA (rzegorzPetka))

s. 78: haftowana serwetka: [commons.wikimedia.org / CC BY-SA](https://commons.wikimedia.org/CC-BY-SA) (Agata Stanisław)

Archiwum prywatne Beaty Skrzypiec: s. 18–19: prace uczniów

Shutterstock: s. 8: Ustka (dies-irae), Karpacz (paparazza), Paryż (Catarina Belova), Malbork (Rolf E. Staerk), park z dinozaurami (Soft Light), s. 9: Akropol (Sven Hansche), s. 15: dłonie (peart.ru), s. 19: malowanie kropek (liloon), kropki (Julia Lullula), kropki 1 (Maximova Evgeniya), s. 22–23: obraz naścienny (siloto), kciuk uniesiony w górę (KHON SUPAN), znak drogowy (Gold Picture), mama z dziećmi (fizkes), dziecko zasłania uszy (Boris Uscatu), osoby niesłyszące (Juan Ci), czytająca osoba niewidoma (New Africa), kobieta trzymająca palec na ustach (Antonio Guillem), lampa na statku (ndrey Mihaylov), s. 30: krzew pomidora (M. Unal Ozmen), s. 31: słój (AlenKadr), stół (donatas1205), s. 32: jabłko (Valentyn Volkov), jabłonka (Potapov Alexander), jabłko przekrojone na pół (Mamuka Gotsiridze), s. 34: gruszka (Maks Narodenko), brzoskwinia (Tim UR), pomarańcza (Maks Narodenko), limonka (azure1), kiwi (bergamont), cebula (DenisNata), papryka (EM Arts), śliwka (Maks Narodenko), cytryna (Maks Narodenko), jabłko (Tim UR), groszek zielony (Ines Behrens-Kunkel), olej (TAWAT HANTRAKOOL), orzech (gresei), mięso (Hong Vo), groch (oksana2010), kurczak (Volosina), ryba (furtseff), fasola (MRS.Siwaporn), jajko (rangizzz), jogurt (MaraZe), maślanka (Klimkov Alexey), kefir (Sanit Fuangnakhon), mleko (Coprid), ser żółty (mylisa), ser biały (cristi180884), makarony (Gita Kulinitich Studio, Vladimir Shulenin, SUPIDA KHEMAWAN), płatki (Martina_L, AmyLv), kasze (Flipser), pieczywo (anitasstudio, Sergey Skleznev, EM Arts, matkub2499), kapusta czerwona (leventina), kapusta biała (monticello), sałata (fotomirk), kalafior (g215), marchewka (Dmitrij Skorobogatov), cukinia (amphaiwan), pomidor (Elovich), papryka (specnaz, Everything, Elovich), cebula (jiangdi, pixelman, Lubava), burak (n7atal7i), czosnek (Maks Narodenko), brokuł (Betacam-SP), seler (Tiramisu Studio, Dmitriy Krasko), rzodkiewka (zcw), winogrona (svetok30), banan (Olexandr Panchenko), dziewczynka je brokuły (ShineTerra), chłopiec pije wodę (Elena Nichizhenova), dziewczynka z rolkami (Tatyana Vyc), dziewczynka na rowerze (Pressmaster), chłopiec kopie piłkę (matimix), chłopiec z ciężarkami (Cherry-Merry), dziewczynka ćwiczy (Oksana Kuzmina), chłopiec je jabłko (Krakenimages.com), s. 40–41: tło z liści (Good luck images), las jesienią (Taiga), park jesienią (Sergei25), skrzynki z jabłkami (photopixel), marchewki (New Africa), ziemniaki (nednapa), gniazdo bociana (Rigamondis), kałuża z liściem (ju_see), muchomory (Fotorina), wrzos (Ihor Hvozdettskyi), kurki (Susie Hedberg), s. 44: drzewo (Vladyslav Starozhylov), leśnik (Robert Kneschke), s. 45: chłopiec (GoodStudio), elementy lasu (lesyaskripak), s. 46: dąb (Lili-Graphie), liść dębu (Julia Filipenko), żółądz (Dionisvera), brzoza (Kaspri), liść brzozy (kredo), owoc brzozy (Roland Oster), klon (Maksym Bondarchuk), liść klonu (Pakhnyushchy), owoce klonu (SAJE), kasztanowiec, liść kasztanowca, kasztan (Vaclav Volrab), s. 47: jarząb (Tamara Kulikova), liść jarzębu (Potapov Alexander), kiść jarzębiny (ntstudio), jesion (ForestDigital), liść jesionu (jopelka), nasiona jesionu (xpixel), cis pospolity z Henrykowa Lubańskiego (Adam Kliczek), s. 48–49: wiewiórka w lesie (Bachkova Natalia), wiewiórka bez tła (Tsekhmister), wiewiórka z orzechem (Monika Surzin), wiewiórki na drzewie (Ryzhkov Oleksandr), młode wiewiórki (Tsekhmister), dziupla (Artem Avetisyan), s. 56: wilga (Piotr Krzeslak), kukulka (Simon C Stobart), słowik (Yuriy Balagula), dudek (Piotr Krzeslak), s. 59: Koloseum (Viacheslav Lopatin), Campo di Fiori (Kamira), Fontanna di Trevi (Catarina Belova), Schody Hiszpańskie (dezi80), lody (bissun), pizza (Singkham), spaghetti (stockcreations), s. 60: kontrolerka ruchu (Gorodenkoff), s. 62: biały balon (Edward Haylan), zbliżenie czaszy balonu (Zuzha), osoby w koszu balonu (HappiSnappa), s. 63: balon w pasy (Ivan Demirev), balony na niebie (Business stock), pierwszy balon (Morphart Creation), s. 69: wiewiórka (Eric Isselee), liść (zhangyang13576997233), szalik (kedrov), ławka (liveostockimages), wróbel (clarst5), s. 70: pogodynka (G-Stock Studio), s. 71: chmury kłębiaste (Korionov), chmury pierzaste (CE Photography), s. 76: kowalik (Mark Medcalf), s. 77: Grób Nieznanego Żołnierza (eska2005), grób Juliana Tuwima (Mariola Anna S), s. 78: zdjęcie rodzinne (Roman Nerud), zdjęcie rodzinne (KUCO), rękawiczki (Lana Tavits), cukiernica (Tanyuwa B), filiżanka (M. Unal Ozmen), zegarek (mizar_21984)

ISBN 978-83-8227-524-7

9 788382 275247

indeks 883306

www.mac.pl

